

**HAYVANSAL ATIK YAĞLARINDAN BİYODİZEL ÜRETİMİNİN
FİZİBİLİTE ANALİZİ**

Fatıma Büşra ASLAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
KİMYA MÜHENDİSLİĞİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2023

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Fatıma Büşra ASLAN

16/06/2023

HAYVANSAL ATIK YAĞLARINDAN BİYODİZEL ÜRETİMİNİN FİZİBİLİTE ANALİZİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Fatıma Büşra ASLAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2023

ÖZET

Bu çalışmada hayvansal atık yağlarının (sığır, koyun ve domuz) biyodizel üretiminde hammadde olarak kullanılmasında teknik ve ekonomik analiz incelemesi kimya ve süreç mühendisliği çerçevesinde yapılmıştır. Dizel yakıtın direkt alternatifi olan biyodizel ulaşım sektöründe kullanılabilir. Türkiye için nüfus menşeli yöntem esas alınarak gelecek yıllar için hayvan sayısı modeli geliştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar ile toplam hayvansal atık yağ miktarı hesaplanmış, ardından yıllık potansiyel biyodizel miktarı bulunmuştur. Hammadde kaynağı olan hayvansal atık yağlarının belli bir kısmının biyodizel üretiminde kullanılması durumuna göre üç farklı ulaşılabilirlik faktörü (%10=0,1; %50=0,5; %100=1,0) göz önüne alınmıştır. 2030 yılında %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre potansiyel biyodizel üretim miktarı ve bu miktardaki biyodizelin net değeri sırasıyla yaklaşık 112 bin ton ve 2,9 milyar TL (2022 yılı TL kuru baz alınarak) bulunmuştur. Ayrıca, 2010-2021 yılları arasında hayvansal atık yağları biyodizel üretiminde kullanılsaydı %10, %50 ve %100 ulaşılabilirlik faktörlerine göre Türkiye'nin biyodizel üretiminin ortalama yaklaşık %27, %135 ve %270'ini karşılanabileceği hesaplanmıştır. Bunun sonucunda eğer hayvansal atık yağlarından biyodizel üretilmiş olsaydı, Türkiye'nin hâlihazırdaki biyodizel üretim kapasitesinin çok üzerinde bir değerlerde (takribi üç katına kadar) olacağı bulunmuştur. Son olarak, biyodizelin çevresel kazanımları hesaplanmıştır. Teorik olarak hesaplanan karbon dioksit (CO₂) gazı salınım kazanımları, literatürden bulunan ulaştırma ile meydana gelen CO₂ gaz salınım miktarları arasında oran kurulmuştur. 2010-2021 yılları arasında %10, %50 ve %100 oranlarındaki ulaşılabilirlik faktörlerine göre Türkiye'nin CO₂ gazı salınım kazanım miktarları ortalama yaklaşık %0,039, %0,146 ve %0,292 olarak hesaplanmıştır.

Bilim Kodu : 91206

Anahtar Kelimeler : Atık yağ, biyodizel, modelleme, sürdürülebilirlik, tekno-ekonomik

Sayfa Adedi : 68

Danışman : Prof. Dr. Kırali MÜRTEZAOĞLU

İkinci Danışman : Prof. Dr. Mehmet MELİKOĞLU

FEASIBILITY ANALYSIS OF BIODIESEL PRODUCTION FROM WASTE
ANIMAL FATS
(M. Sc. Thesis)

Fatıma Büşra ASLAN

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
June 2023

ABSTRACT

In this study, technical and economic analysis of the utilization of waste animal fats (bovine, sheep and pig) as a raw material in biodiesel production was carried out within the framework of chemical and process engineering. Biodiesel, which is a direct alternative to diesel fuel, can be used in the transportation sector. Based on the Turkey's population model, the animal population model has been developed for the coming years. With the results obtained, the total amount of waste animal fat was calculated, and then the annual potential amount of biodiesel was found. Three different accessibility factors (10%; 50%; 100%) were considered, depending on the use of a certain part of the waste animal fats, which are the raw material, in biodiesel production. Based on 100% availability factor in 2030, the potential biodiesel production amount and the net value of this amount of biodiesel were found nearly 112 thousand tons and 2.9 billion TL (based on the 2022, TL exchange rate), respectively. Moreover, if waste animal fats were used in biodiesel production between 2010 and 2021, it was calculated that almost 27%, 135% and 270% of Turkey's biodiesel production could be met, according to 10%, 50% and 100% availability factors. As a result, it has been found that if biodiesel was produced from waste animal fats, it would be much higher than Turkey's current biodiesel production capacity (up to three times). Lastly, environmental gains of biodiesel were calculated in this study. The ratio between the theoretically calculated carbon dioxide (CO₂) gas emission gains and the amount of CO₂ gas emissions that occur with transportation, which is found in the literature, has been established. According to the availability factors of 10%, 50% and 100% between 2010 and 2021, Turkey's CO₂ emission gains were found nearly 0.029%, 0.146% and 0.292%, respectively.

Science Code : 91206

Key Words : Waste fat, biodiesel, modelling, sustainability, techno-economic

Page Number : 68

Supervisor : Prof. Dr. Kıralı MÜRTEZAOĞLU

Co-Supervisor : Prof. Dr. Mehmet MELİKOĞLU

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmam boyunca bilgi ve tecrübesiyle desteğini esirgemeyen danışmanım Sayın Prof. Dr. Kırallı MÜRTEZAOĞLU'na sonsuz teşekkür ederim. Tez çalışmamın her aşamasında bana yol gösteren, motive eden, bilgi birikimleriyle farklı bakış açıları sunan ikinci danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet MELİKOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim.

Akademik ve günlük hayatta yardımlarını esirgemeyen ve her zaman desteğini gördüğüm Sayın Prof. Dr. Nuray OKTAR'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Her konuda yol gösteren ve destek olan Sayın Doç. Dr. Dilşad Dolunay ESLEK KOYUNCU, Dr. Öğr. Üyesi Emine KAYA EKİNCİ, Dr. Öğr. Üyesi Birce PEKMEZCİ KARAMAN ve Gazi Üniversitesi araştırma görevlilerine çok teşekkür ederim.

Her sorunuma çözüm odaklı yaklaşan ve mantıklı düşünmemi sağlayan Gebze Teknik Üniversitesi'ndeki oda arkadaşım Dr. Tansel KEMERLİ KALBARAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca sorularımı hiçbir zaman cevapsız bırakmayan ve bana her konuda yardımcı olan arkadaşlarım Can GÜVENÇ, Enez ALAN ve Ezgi ARPACI'ya çok teşekkür ederim. Her zaman yanımda olan, yol gösteren ve cesaretlendiren diğer tüm arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen anneme, babama ve kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. HAYVANSAL ATIK YAĞLAR.....	5
2.1. Hayvansal Atık Yağların Sınıflandırılması	5
2.2. Hayvansal Yağların Yağ Asitleri Oranları	6
3. BİYODİZEL.....	9
3.1. Biyodizelin Fizikokimyasal Özellikleri	10
3.2. Biyodizel Eldesi	11
3.2.1. Hayvansal atık yağların transesterifikasyonu.....	11
4. VERİLER VE METODOLOJİ	15
4.1. Hayvan Verilerinin Bulunması ve Karşılaştırılması	15
4.2. Hayvan Sayısı Tahmini için Metotların Geliştirilmesi	24
4.2.1. Metot A - 2010-2021 yılları arasında kişi başına düşen hayvan sayısı ve GSYH verilerinin orantısal ilişkisi	25
4.2.2. Metot B - 2010-2021 yılları arasında hayvan sayıları ile doğrusal regresyon analizinin yapılması	26
4.2.3. Metot C - Kişi başına düşen hayvan sayısının sabit bir değeri ve Türkiye nüfusu verileri ile analiz.....	28
4.3. Toplam Hayvansal Atık Yağ Miktarının Bulunması	29

Sayfa

4.4. Potansiyel Biyodizel Üretim Miktarının Bulunması	32
4.5. Biyodizel Üretim Oranının Bulunması	33
4.6. Biyodizelin CO ₂ Gazı Kazanım Oranının Bulunması.....	34
4.7. Model Doğruluğunun İncelenmesi.....	36
5. SONUÇLAR VE TARTIŞMA	37
5.1. Hayvan Sayısı Tahmini için Geliştirilen Metotlar	37
5.1.1. Metot A ile ilgili elde edilen sonuçlar ve tartışma	37
5.1.2. Metot B ile ilgili elde edilen sonuçlar ve tartışma	37
5.1.3. Metot C ile ilgili elde edilen sonuçlar ve tartışma	39
5.1.4. Metot B ve metot C'nin karşılaştırılması.....	41
5.2. Toplam Hayvansal Atık Yağ Miktarı.....	43
5.3. Potansiyel Biyodizel Üretim Miktarı ve Net Değerleri (TL)	45
5.4. Biyodizel Üretim Oranı.....	48
5.5. Biyodizelin CO ₂ Gazı Kazanım Miktarları	50
5.6. Biyodizelin CO ₂ Gazı Kazanım Oranları	53
5.7. Model Doğruluğunun Sonuçları.....	55
6. SONUÇ	57
KAYNAKLAR	59
EKLER.....	61
EK-1. Türkiye ve diğer ülkelerin gayri safi yurt içi hâsıla verileri.....	62
EK-2. Türkiye ve diğer ülkelerin insan nüfusu verileri	63
EK-3. Doğrusal regresyon metodunun örnek çözümü.....	64
EK-4. Türkiye'nin nüfus projeksiyonu	66
EK-5. Türkiye'deki yerli firmaların yıllık biyodizel üretim kapasiteleri	67
ÖZGEÇMİŞ	68

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Sığır, koyun ve domuzun yağ asitlerinin yüzdelik oranda kompozisyon	7
Çizelge 3.1. Biyodizelin standart ve farklı türdeki hayvansal yağlara göre fizikokimyasal özellikleri.....	10
Çizelge 4.1. 2010-2021 yılları arasında Türkiye'nin kişi başına düşen hayvan sayıları	20
Çizelge 4.2. Hayvan sayısı tahmini için doğrusal regresyon analizi	27
Çizelge 4.3. 2010-2021 yılları arasında kesilen hayvan sayıları ve yüzdesel oranları	29
Çizelge 4.4. Hayvanların canlı ağırlık, karkas, atık yağ ve atık yağ oranları.....	30
Çizelge 4.5. Türkiye'deki sığır ve koyunun farklı ırklara göre canlı ağırlıkları.....	31
Çizelge 4.6. Türkiye'de bitkisel yağlardan veya atık yemeklik yağlardan elde edilen biyodizelin yıllık toplam üretim miktarları.....	33
Çizelge 4.7. Ulaşım sektörü bazlı yıllık CO ₂ emisyon miktarları (ton)	35
Çizelge 4.8. Tahmin doğruluğu için MAPE sonuçlarının yorumlanması	36
Çizelge 5.1. Doğrusal regresyon ile hesaplanan hayvan sayısı tahmini	38
Çizelge 5.2. Metot C ile yapılan 2021 yılı sonrası için hayvan sayısı tahmini	39
Çizelge 5.3. 2010-2030 yılları arasında hayvansal atık yağ miktarları	44
Çizelge 5.4. %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre potansiyel biyodizel üretim miktarı ve net değeri	45
Çizelge 5.5. %50 ulaşılabilirlik faktörüne göre potansiyel biyodizel üretim miktarı ve net değeri	46
Çizelge 5.6. %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre potansiyel biyodizel üretim miktarı ve net değeri	47
Çizelge 5.7. %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre yıllık biyodizel üretim oranı	48
Çizelge 5.8. %50 ulaşılabilirlik faktörüne göre yıllık biyodizel üretim oranı	49

Çizelge	Sayfa
Çizelge 5.9. %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre biyodizel üretim oranı	49
Çizelge 5.10. %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO ₂ emisyonu kazanım miktarları	50
Çizelge 5.11. %50 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO ₂ emisyonu kazanım miktarları	51
Çizelge 5.12. %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO ₂ emisyonu kazanım miktarları	52
Çizelge 5.13. %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO ₂ emisyon oranı	53
Çizelge 5.14. %50 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO ₂ emisyon oranı	54
Çizelge 5.15. %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO ₂ emisyon oranı	55
Çizelge 5.16. Sığır ve koyun nüfus modellerinin RMSE ve MAPE (%) değerleri	55

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Hayvansal atık yağların sınıflandırılması	5
Şekil 3.1. Transesterifikasyon reaksiyonun stokiometrik oranı.....	12
Şekil 3.2. Hayvansal atık yağından transesterifikasyon yöntemiyle biyodizel üretiminin temel basamakları	13
Şekil 4.1. 2010-2021 yılları arasında hayvan sayıları (sığır, koyun ve domuz)	15
Şekil 4.2. 2010-2020 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin sığır sayıları	16
Şekil 4.3. 2010-2020 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin koyun sayıları	17
Şekil 4.4. 2010-2020 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin domuz sayıları	18
Şekil 4.5. Türkiye'nin 2010-2021 yılları arasında kişi başına düşen GSYH (\$)	19
Şekil 4.6. 2010-2021 yılları arasında Türkiye nüfusu	20
Şekil 4.7. 2010-2021 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin kişi başına düşen sığır sayıları	21
Şekil 4.8. 2010-2021 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin kişi başına düşen koyun sayıları	22
Şekil 4.9. 2010-2021 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin kişi başına düşen domuz sayıları	23
Şekil 4.10. Hayvan sayısı tahmini için metodoloji akış diyagramı.....	25
Şekil 4.11. Kişi başına düşen sığır sayısı ve GSYH verilerinin ilişkisi	26
Şekil 4.12. Kişi başına düşen koyun sayısı ve GSYH verilerinin ilişkisi	26
Şekil 5.1. Doğrusal regresyon ile sığır sayısı tahmini	38
Şekil 5.2. Doğrusal regresyon ile koyun sayısı tahmini	39
Şekil 5.3. Metot C ile yapılan sığır sayısı tahmini	40
Şekil 5.4. Metot C ile yapılan koyun sayısı tahmini	41
Şekil 5.5. Sığır için metot B ve metot C'nin karşılaştırılması	42
Şekil 5.6. Koyun için metot B ve metot C'nin karşılaştırılması	42

Şekil**Sayfa**

Şekil 5.7. 2021 yılında sonra kesilecek tahmini hayvan sayıları (sığır ve koyun)	43

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
\$	Amerikan doları
%	Yüzde
B_{HAY}	Litre cinsinden biyodizel miktarı
B_{hayo}	Hayvansal atık yağ başına düşen biyodizel miktarı
CO_2	Karbon dioksit
Ei_b	Biyodizelin enerji içeriği
Ei_d	Dizelin enerji içeriği
F_d	Dizelin ortalama satış fiyatı
$HBAY_{sbt}$	Hayvan başına düşen sabit atık yağ miktarı
$KBH_{sbt,3}$	Son 3 yıla ait ortalama kişi başına düşen hayvan sayısı
KH_{ort}	Ortalama kesilen hayvan sayısı
ND_{b2022}	Biyodizelin Türk lirası cinsinden net değeri
NO_x	Azot oksitler
P_{hayvan}	Hayvan sayısı
P_{insan}	İnsan nüfusu
P_{kh}	Kesilecek hayvan sayısı
SO_x	Kükürt oksitler
ρ_b	Biyodizel yoğunluğu
$^{\circ}C$	Santigrat derece
kg	Kilogram
L	Litre
m^3	Metreküp
MJ	Megajoule
R^2	Determinasyon katsayısı
t	Zaman (yıl veya eşdeğeri)
KAY	Koyun atık yağı miktarı

Simgeler**KBH****SAY****THAY****UF** **$\varepsilon(t)$** **Açıklamalar**

Kişi başına düşen hayvan sayısı

Sığır atık yağı miktarı

Toplam hayvan atık yağ miktarı

Ulaşılabilirlik faktörü

Zamana bağlı rastgele hata terimi

Kısaltmalar**EPDK****FAO****GSYH****MAPE****RMSE****TL****TÜİK****Açıklamalar**

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu

Food and Agriculture Organization

Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla

Mean Absolute Percentage Error

Root Mean Squared Error

Türk Lirası

Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

İnsanların sağlıklı ve dengeli bir şekilde beslenebilmesi için beş temel besin grubunu tüketmesi gerekmektedir [1]. Bu temel besin öğelerinin bedensel gelişim açısından büyük bir çoğunluğunu et, süt ve süt ürünleri oluşturmaktadır. Bu gruptaki besin ihtiyacı genellikle büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar tarafından karşılanmaktadır [2]. Hayvan kesimhanelerinde ve/veya hayvan eti işleme tesislerinde halk sağlığına uygun et, deri ve gıdada kullanılabilir yağlar, kesilen hayvanlardan ayrıştırılır [3,4]. Geriye kalanlar ise hayvansal atık olarak sınıflandırılır. Atık kategorisinde bulunan atık yağlar; iç organlardan, kafalardan ve dokulardan elde edilen yağlardır [5]. Hayvanların kesiminden sonra oluşan bu atıklar ise hem insanlar için hem de çevre için büyük bir tehdit oluşturmaktadır [2].

Amerika Birleşik Devletleri Çevre Koruma Ajansı (United States Environmental Protection Agency, US EPA), hayvansal yağlar ile petrol yağların bazı ortak fiziksel ve kimyasal özellikler paylaştığını bildirmiştir [6]. Hayvansal yağların doğaya atılması durumunda petrol yağları ile benzer yıkıcı çevresel etkiler oluşturmaktadır [6]. Örneğin, suda yaşayan canlıların yağ ile temasına ve sudaki oksijenin tükenmesine yol açar. Ne yazık ki bu durum canlıların boğulmasına neden olur. Mevcut ve gelecek gıda kaynaklarına da zarar verir [6]. Hayvanların yaşam alanlarını azaltır veya yok eder. Kirli kıyı şeritleri, su arıtma tesislerinin tıkanması ve tutuşturucu kaynaklar mevcut olduğunda alev almasına sebebiyet verebilir [6]. Tüm olumsuz etkiler göz önüne alındığında atık yağların doğada bulunan birçok canlıya ve ekosisteme zarar verdiği görülmektedir.

Gün geçtikçe küresel nüfusunun artması ve teknolojinin ilerlemesi, enerjiye olan ihtiyacı arttırmaktadır. Konvansiyonel (fosil) yakıtların yanması ile oluşan kükürt oksitler (SO_x), azot oksitler (NO_x), karbon dioksit (CO_2) vb. diğer zararlı gazlar atmosfere salınmaktadır. Bu durum çevresel sorunlarla birlikte kaynakların tükenmesine de yol açmaktadır. Bunların sonucu olarak yenilenebilir, sürdürülebilir ve temiz alternatif enerji kaynaklarına yönelim 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artarak önem kazanmıştır. Petrol ekonomisinin temel ihtiyacını karşılamak için etkili bir alternatif olan biyoyakıtların arasından biyodizel ön plana çıkmaktadır. Bunun sebebi Türkiye’de ve dünyada kullanılan temel taşımacılık sıvı yakıtının dizel (motorin) olmasıdır.

Biyodizel, transesterifikasyon yöntemi ile bitkisel yağlardan, hayvan yağlarından veya atık yağlardan elde edilmektedir [7]. Yenilenebilir, biyo-bozunur ve düşük kükürt içeriğine sahip bir yakıt türüdür. Hâlihazırda kullanılan dizel yakıta, yakıt standartlarını sağladığı takdirde biyodizel alternatif olarak kullanılabilir. Artan biyodizel tüketimi ile yıllar içerisinde Türkiye'nin petrole olan talebi ve dolayısıyla ülkemizin dışa olan bağımlılığının azalması beklenmektedir. Bu durum petrol ithalatında azalmanın yanında ülkenin ekonomisine pozitif yönde katkı sağlayacaktır.

Bu konuyla ilgili olarak 2017 yılında Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK), motorin türlerine biyodizel (yerli tarım ürünlerinden ve/veya bitkisel atık yağdan elde edilen) harmanlanması ile ilgili bir tebliğ yayınlamıştır [8]. Bu tebliğe göre enerjide dışa bağımlılığının ve çevre kirliliğinin azaltılması ve bitkisel atık yağların geri kazanımının sağlanması amaçlanmıştır. Motorin türlerinin hacimce en az %0,5 oranında biyodizel ile harmanlanması zorunlu kılınmıştır [8,9]. Bu süreçle birlikte Türkiye'de biyodizel üretiminin önü açılmıştır.

Tüm bunların ışığında gelecek yıllarda hayvansal atık yağlardan biyodizel üretilmesi hedeflenmektedir. Gelecek on yıl içerisinde hayvansal atık yağlarından elde edilen biyodizelin potansiyel kapasitesi hakkında yorum yapabilmek için fizibilite analizinin yapılması elzemdir. Kimya mühendisliği menşeli bir fizibilite analizi, bu alanda yapılacak çalışmaların ve yatırımların daha sağlıklı ve sürdürülebilir olması için gerekli bir süreçtir.

Bu tez çalışmasında hayvansal atık yağlarının biyodizel üretiminde hammadde olarak kullanılmasının teknik ve ekonomik analizi kimya ve süreç mühendisliği ekseninde yapılmıştır. Sistem kapsamı ve modelleme çalışmasında küreselden yerele bakış açısı ile Türkiye üzerine odaklanılmıştır. Mevcut bilimsel literatür detaylı olarak analiz edildiğinde bu konu ile ilgili herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Bu sebeple, yapılacak tez çalışması bilimsel olarak özgün olacak ve literatürdeki ivedilikle doldurulması gereken boşluğu dolduracaktır.

Geçmişe dönük hayvan sayıları (sığır, koyun ve domuz), Türkiye'nin nüfusu ve kişi başına düşen gayri safi yurt içi hâsıla verileri kullanılarak modellemeler geliştirilmiştir. Türkiye ile benzer ekonomiye sahip olan İtalya, Güney Kore ve başka ülkelerin temel verileri kullanılarak sağlıklı bir model oluşturulmuştur. Böylece gelecek yıllarda öngörülen hayvan

sayıları hesaplanmıştır. Buradan yola çıkarak, büyükbaş ve küçükbaş hayvan başına çıkan atık yağ miktarları elde edilmiştir. Ortaya çıkan atık yağlar ile potansiyel biyodizel atık miktarları hesaplanmıştır. İlgili modelleme çalışmaları sonrası atık-ürün kazanım temelli tekno-ekonomik modelleme çalışmaları yapılmıştır. Son olarak model kontrolü, modifikasyonu ve kalibrasyonu yapılmış ve olası gelecek çalışmalar özetlenmiştir.

2. HAYVANSAL ATIK YAĞLAR

Hayvansal atık yağlar, esas olarak hayvan kesimhanelerinden ve/veya hayvan eti işleme tesislerinden elde edilen atık veya yan ürünlerdir [3,4]. Et, deri ve gıdada kullanılabilir yağlar alındıktan sonra hayvan kalıntılarının işlenmesiyle yüksek miktarda atık yağ ortaya çıkar [5].

2.1. Hayvansal Atık Yağların Sınıflandırılması

Halk ve hayvan sağlığına yönelik riskleri engellemek amacıyla hayvansal yan ürünlerin kullanımına ilişkin yönetmelik bulunmaktadır [10]. Bu yönetmeliğe göre hayvansal yan ürünler, halk ve hayvan sağlığına karşı oluşturduğu risk seviyesi dikkate alınarak üç kategoride: 1, 2 ve 3 olarak gruplanmaktadır [7,11]. Bu sayede, kategorilerine ayrılan atık yağların hangi alanlarda kullanılması gerektiği belirlenmektedir. Yağ içeriğindeki serbest yağ asidi oranı da çeşitli kullanım alanlarında önem arz etmektedir. Şekil 2.1’de kategorilerine ayrılmış hayvansal atık yağların serbest yağ asidi oranları verilmiştir [11,12].

Şekil 2.1. Hayvansal atık yağların sınıflandırılması

Farklı risk kategorilerinde bulunan atık yağlar, işleme (rendering) adımı ile farklı hatlarda muamele edilir. Farklı hatlarda yapılmasının asıl nedeni birbirleri arasında kontaminasyonu (bulaşma) önlemektir. Atık yağlar esas olarak ıslak ve kuru işlem yöntemleri ile geri kazandırılabilir [7]. Islak işlemde yağ, suda veya buharda yüksek sıcaklıkta kaynatma ile geri kazandırılır. Fakat yağın su ile uzun süreli teması nedeniyle yağ içerisindeki serbest yağ asidi içeriği artar. Bu değer artması istenmeyen bir aşamadır. Diğer bir yöntem olan kuru işlemde, yağ dokuları kuru ısı ile kendi et sularında pişirilir [7]. Ancak hangi yöntemin nerede en iyi olduğu ile ilgili kesin bir ayrım bulunmamaktadır.

İşlemden geçmiş bu hayvansal atık yağlar çeşitli sektörlerde kullanılmaktadır: i) işlem ısısı ve gücü için işleme tesisinde işlem yakıtı, ii) oleokimyasallarda¹ kimyasal bir araç, iii) hayvan yemlerinde öncü, iv) biyodizelde hammadde olarak kullanılır [4,5]. Kategori 1 ve 2 işlenmiş yağlar, yüksek riskli kategorisinde yer alıp sınırlı kullanım alanlarına sahiptir. Çoğunlukla biyodizel veya diğer endüstriyel uygulamalarda yakıt olarak kullanılır. Kategori 3 işlenmiş yağlar ise hayvan yemi, su ürünleri, ilaç, kozmetik ve evcil hayvan yemlerinde kullanılmaktadır [11]. Kategori 3'teki hayvansal atık yağlar ile elde edilen biyodizel yakıtın daha kaliteli olmasını sağlar. Ancak bu atık yağların daha yüksek fiyata satılması ve teknik uygulamalarda daha fazla kullanılması nedeniyle biyoyakıt üretiminde kullanılması hâlihazırda pek tercih edilmemektedir [5].

Hayvansal yağların atık yönetimi, ülkenin kalkınması ve çevresel öncelikler için büyük önem arz etmektedir [13]. Hayvansal atık yağların kullanım alanları incelendiğinde atık yağların biyodizel üretimi için uygun hammaddeler olduğu görülmüştür. Atık yağların hammadde olarak kullanılması atık yönetimine yardımcı olmasının yanında bertaraf edilme problemini de ortadan kaldırır [4,14–16].

2.2. Hayvansal Yağların Yağ Asitleri Oranları

Hayvansal yağların (sığır, koyun, domuz vs.) kendine özgü yağ asidi içerikleri bulunmaktadır. Çizelge 2.1'de verilen serbest yağ asitlerinin türleri ve kompozisyonu, zincir uzunluğu ve doymuşluk/doymamışlık derecesi biyodizelin fiziksel ve kimyasal özelliklerini belirlemektedir [12].

¹ Endüstriyel olarak hayvansal veya bitkisel sıvı veya katı yağlardan elde edilen kimyasal bir bileşik

Çizelge 2.1. Sığır, koyun ve domuzun yağ asitlerinin yüzdelik oranda kompozisyonu

Yağ Asitleri	Sığır	Koyun	Domuz
Miristik (C14:0)	1,6	1,6	2,2
Palmitik (C16:0)	25,1	21,6	21,1
Stearik (C18:0)	12,6	17,7	11,6
Palmitoleik (C16:1)	2,8	2,5	2,1
Oleik (C18:1)	36,5	31,5	38,7
Linoleik (C18:2)	16,5	3,3	10,2
Linolenik (C18:3)	1,1	1,3	0,6
Araşidonik (C20:4)	0,3	-	-
Dokosapentaenoik (C22:5)	0,2	-	-
Dokosaheksaenoik (C22:6)	-	-	-
Toplam doymuşluk	39,4	49,1	40,4
Toplam tekli doymamışlık	39,7	41	47,1
Toplam çoklu doymamışlık	20,9	10	12,5

Bu değerler yakıt için oldukça önemlidir [17]. Yüksek doymuşluk derecesi ile biyoyakıt; yüksek kalorifik değer, yüksek setan sayısı ve yüksek oksidasyon kararlılığı gibi avantajlar sunmaktadır [14]. Serbest yağ asidi içeriği ve doymuşluk derecesinin fazla olması daha yüksek yoğunluğa katkıda bulunur.

3. BİYODİZEL

Biyodizel petrol bazlı (esaslı) dizel yakıta göre, daha düşük kükürt ve aromatik içeriklerine sahiptir. Ayrıca yenilenebilir, yüksek setan sayısı ve iyi emisyon (salınım) profili özellikleriyle dikkat çekmektedir [4,18].

Biyodizel, yağ bazlı birçok bitkisel ve hayvansal ürünlerden elde edilmektedir. Dolayısıyla biyodizel, kullanılan hammaddelerine göre sınıflandırılmaktadır. Birinci (1.) nesil biyodizel; kolza, palm, soya fasulyesi ve ayçiçeği gibi yenilebilir bitkisel yağlardan elde edilir. Ne yazık ki mevcut ekilebilir arazinin çoğunun kullanılmasına, gıda kıtlığına ve biyolojik çeşitliliğinin tahribatına yol açmaktadır [19]. Bununla birlikte bitkisel yağlara talep yüksek olduğundan gıda fiyatında artış olması beklenmesi çok olasıdır.

Yenilebilir türde olan bu bitkisel yağlara olan bağımlılığı azaltmak amacıyla alternatif hammadde kaynakları geliştirilmiştir [19]. Pamuk yağı, keten yağı, atık yemeklik yağ, hayvansal atık yağlar gibi yenmeyen yağlar kullanılarak ikinci (2.) nesil biyodizel de üretilmektedir [7,19]. Bu tür yenmeyen yağlara talebin düşük olması pazar fiyatını düşürmektedir. Ucuz hammaddelerin kullanımı halinde biyodizelin üretim maliyeti de doğru orantılı olarak azalmaktadır [7]. Bu nedenle 2. nesil biyoyakıtlar, 1. nesil biyoyakıtlara göre daha çevre dostu ve sürdürülebilir bir biyodizel türü olarak kabul edilmektedir.

Yapılan birkaç çalışmada petrol bazlı yakıt (dizel) ile 1. ve 2. nesil biyodizelin karbon dioksit (CO₂) emisyonu verileri incelenmiş ve karşılaştırılmıştır [12,20]. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde 1 litre (L) dizel yakıtın yanması ile yaklaşık 2,68 kg CO₂ atmosfere salınmaktadır [20]. Hayvan yağlarından elde edilen biyodizelde ise dizel yakıta göre %80 daha az CO₂ salınımı yapmaktadır [12]. Soya fasulyesinden elde edilen biyodizelde litre başına 2,48 kg CO₂ salınımı meydana gelmektedir [20]. Hayvan atık yağlarından elde edilen biyodizel, soya fasulyesinden elde edilen biyodizele kıyasla %30 daha az CO₂ salınımı yapmaktadır [12]. Bu doğrultuda, elde edilen bulgular değerlendirildiğinde 2. nesil biyoyakıtların 1. nesil biyoyakıtlara göre daha az CO₂ salınımı oluşturması sebebiyle daha çevre dostu olduğu ortaya konmuştur.

3.1. Biyodizelin Fizikokimyasal Özellikleri

Dizel motorun çalışması ve yakıtın tam yanma gerçekleştirmesi yakıtın viskozitesi, yakıt yoğunluğu, setan sayısı, parlama noktası, yanma değeri gibi farklı yakıt özelliklerine bağlıdır [21]. Bu özelliklerin de bir standart çerçevesinde bulunması gerekmektedir. Biyodizelin ticarileştirilmesi, tanıtılması ve yüksek ürün kalitesinin sağlanması gibi nedenlerden dolayı standartlara uygun formda olmalıdır [22]. Biyodizel standartlarına örnek olarak, ASTM D6751 (American Society for Testing and Materials) ve Avrupa standardı EN 14214 (Europäische Norm) verilebilir. Çizelge 3.1’de çeşitli hayvansal atık yağlardan elde edilen biyodizelin ve Avrupa standartlarındaki biyodizelin bazı fizikokimyasal özellikleri gösterilmiştir.

Çizelge 3.1. Biyodizelin standart ve farklı türdeki hayvansal yağlara göre fizikokimyasal özellikleri

Özellikler	EN	Domuz	Domuz	Koyun	Sığır	Sığır
	14214	yağı	yağı	yağı	yağı	yağı
	[12]	[12,23]	[12,24]	[12,25]	[12,26]	[12,23]
Yoğunluk (kg/m ³)	860-900	873	870	856	-	870
Viskozite (mm ² /s)	3,5-5,0	5,08	4,74	-	4,82	5,35
Setan sayısı	>51	-	56,9	59,0	-	-
Asit değeri (mg KOH/g)	<0,5	0,22	0,23	0,65	0,147	0,2
İyot değeri (g/100 g)	<120	75,6	66,7	126	-	44,4
Su içeriği (mg/kg)	-	184	500	200	-	374
Parlama noktası (°C)	>120	147	175	-	>160	171
Akma noktası (°C)	-	-	-	-5	-	10
Bulutlanma noktası (°C)	-	-	-	-4	16	-
Soğuk filtre tıkanma noktası (°C)	8	5	-20 ile 5	-	14	10

Biyodizelin yoğunluğu, hammaddelere ve biyodizel metil ester içeriğine bağlıdır. Motordaki sistemlerin doğru yanmayı sağlaması için uygun miktarda yakıt sağlanmalıdır [27,28]. Tam yanma için uygun değer hava-yakıt oranları ve yoğunluk değerleri tolere

edilebilir sınırlar içerisinde olmalıdır [27]. Yüksek yoğunluklu biyodizel veya karışımı, eksik yanmaya ve parçacık madde salınımlarına yol açabilir [27].

Bir yakıtın parlama noktası, bir alev veya kıvılcıma maruz kaldığında tutuşacağı sıcaklıktır [27]. Biyodizelin parlama noktası yüksek olduğu için biyodizelin işlenmesi, taşınması ve depolanması dizele göre daha güvenlidir. Aynı zamanda yangın riski daha azdır [27].

Viskozite yakıtın akışkanlığını ifade eder. Yakıt enjeksiyonun çalışmasını önemli derecede etkileyen özelliklerden biridir [29]. Petrol esaslı yakıtlara göre biyodizelin viskozite değeri çok daha yüksektir. Çünkü kimyasal yapıları ve molekül kütleleri daha büyüktür [26,29].

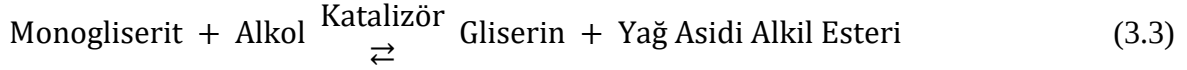
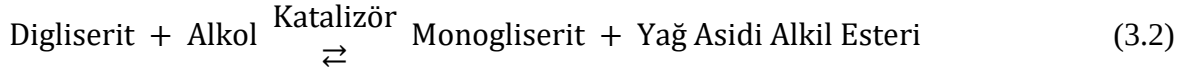
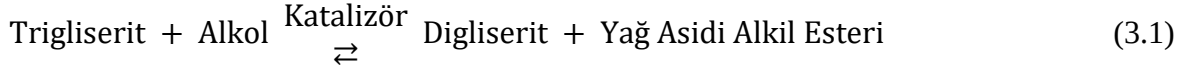
Yakıtın setan sayısı, tutuşmanın gecikme süresini ve yanmanın düzgünlüğünü ifade eder [29]. Bu değer ne kadar yüksekse tutuşma o kadar iyi gerçekleşir. Aynı zamanda yanma sırasında ortaya çıkan nitrojen gaz emisyonlarının da minimum miktarda olmasını sağlar [29]. Yağ asitlerindeki farklı oranlardaki doymuşluk derecesi ve zincir uzunluğu setan sayısının değerini etkilemektedir.

3.2. Biyodizel Eldesi

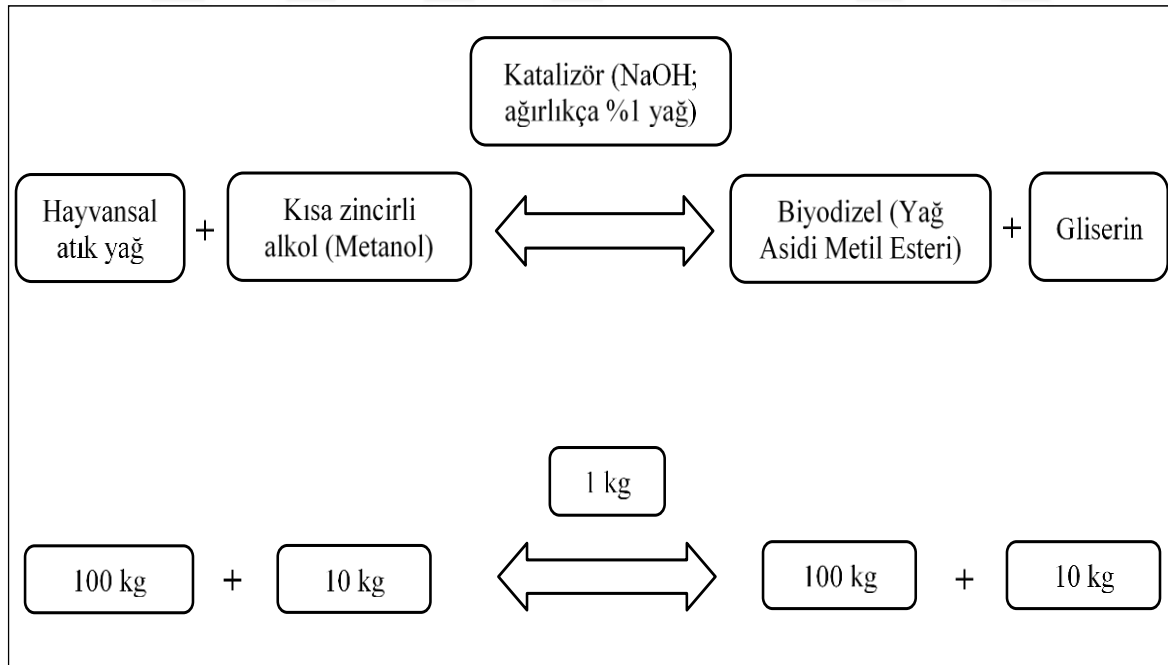
Biyodizel, homojen veya heterojen katalizör varlığında kısa zincirli alkoller ile trigliseritlerin transesterifikasyonu ile elde edilir [12]. Tüm teknikler arasında, yağ asidi esterlerinin fiziksel özellikleri dizel yakıta çok yakın ve işlem nispeten daha basit olduğundan en yaygın olarak kullanılan yöntem, hayvansal yağların transesterifikasyonudur [7,18].

3.2.1. Hayvansal atık yağların transesterifikasyonu

Transesterifikasyon reaksiyonu katalizör varlığında; trigliseritler digliseritlere (Eş. 3.1), digliseritler monogliseritlere (Eş. 3.2) ve monogliseritler gliserine (Eş. 3.3) dönüşerek ardışık üç (3) tersinir reaksiyon gerçekleşir. Reaksiyona giren her gliserit için bir ester molekülü (biyodizel) meydana gelir [7,30]. Ardışık oluşan reaksiyonlar sonunda toplam reaksiyonda (Eş. 3.4) üç yağ asidi alkil esteri ve gliserin oluşmaktadır.

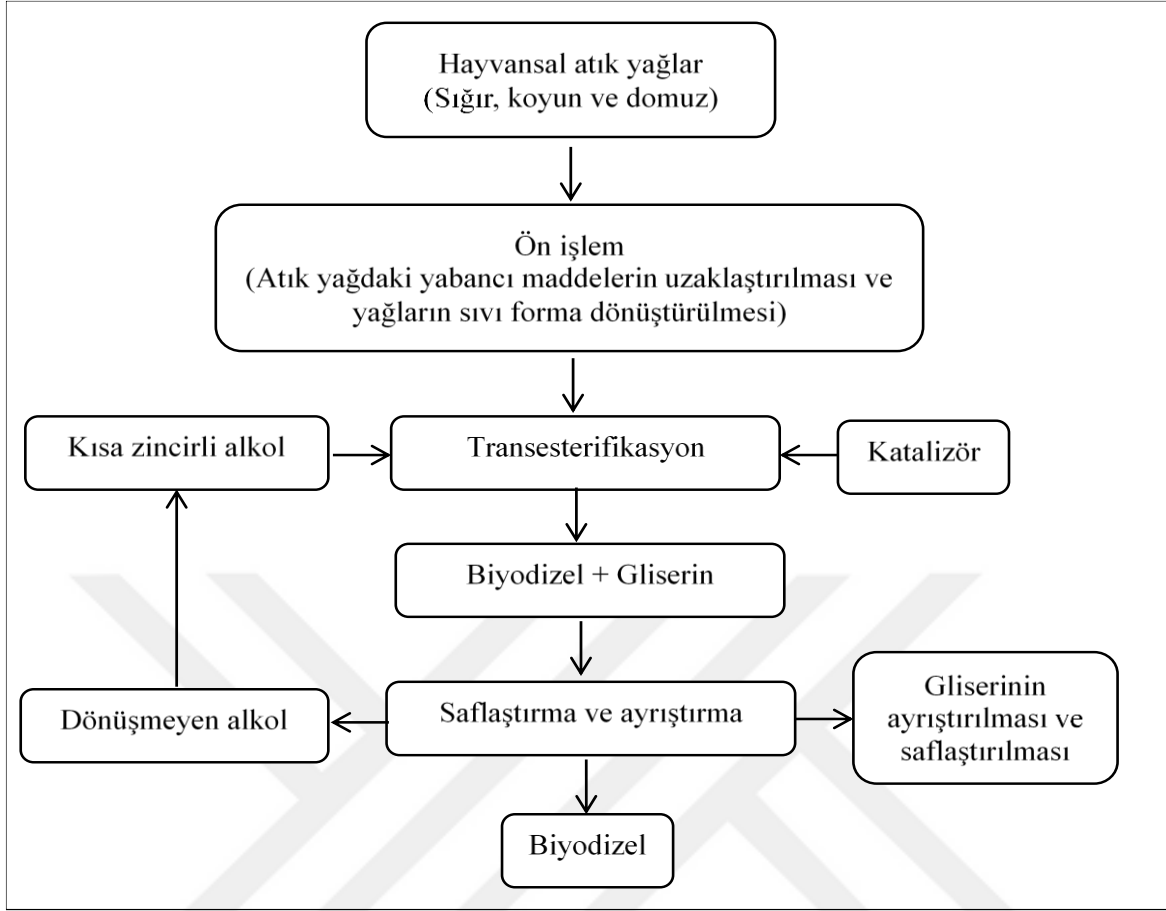

Şekil 3.1’de hayvansal atık yağların transesterifikasyon reaksiyonun stokiyometrik oranları gösterilmiştir [13]. Transesterifikasyon reaksiyonunda homojen katalizör (ör. sodyum hidroksit, NaOH) varlığında; 100 kg hayvan atık yağından 10 kg gliserin ve 100 kg biyodizel elde edilmektedir [31,32]. Gliserin, reaksiyondaki yan üründür. Toksik olmayan, yenilebilir ve biyoparçanabilir olması sebebi ile ilaç, kozmetik, tekstil ve gıda gibi farklı sektörlerde hammadde olarak kullanılabilir [7,33].

Şekil 3.1. Transesterifikasyon reaksiyonun stokiyometrik oranı

Hayvansal atık yağlardan transesterifikasyon yöntemiyle biyodizel üretiminin temel basamakları akış şeması olarak Şekil 3.2’de gösterilmiştir [12,26,34–36].

Şekil 3.2. Hayvansal atık yağından transesterifikasyon yöntemiyle biyodizel üretiminin temel basamakları

Hayvan atık yağların transesterifikasyonu reaksiyonundan önce hammadde olan atık yağlar ön işleme tabi tutulur. Bu işlemde; atık yağda bulunan yabancı maddeler uzaklaştırılır, reaksiyona girebilecek uygun forma dönüştürülür ve serbest yağ asidi değeri minimum hale getirilir. Çünkü serbest yağ asidinin yüksek olması reaksiyonun verimi düşürmektedir ve bu değerin yüksek olması istenmeyen bir durumdur. Reaksiyona hazır hale gelen hayvansal atık yağlar, katalizör varlığında kısa zincirli alkol ile uygun reaksiyon koşullarında tepkimeye girerek biyodizeli ve gliserini oluşturur. Yan ürün olarak oluşan gliserinin çeşitli sektörlerde hammadde olarak kullanılması için saflaştırma ve ayırıştırma işlemi yapılır. Reaksiyona girmeyen ve fazla olan alkol sisteme geri gönderilir. Rafinasyon (saflaştırma) işlemleri sonunda elde edilen biyodizel uygun standardizasyonu sağlamasının ardından yakıt olarak kullanılır.

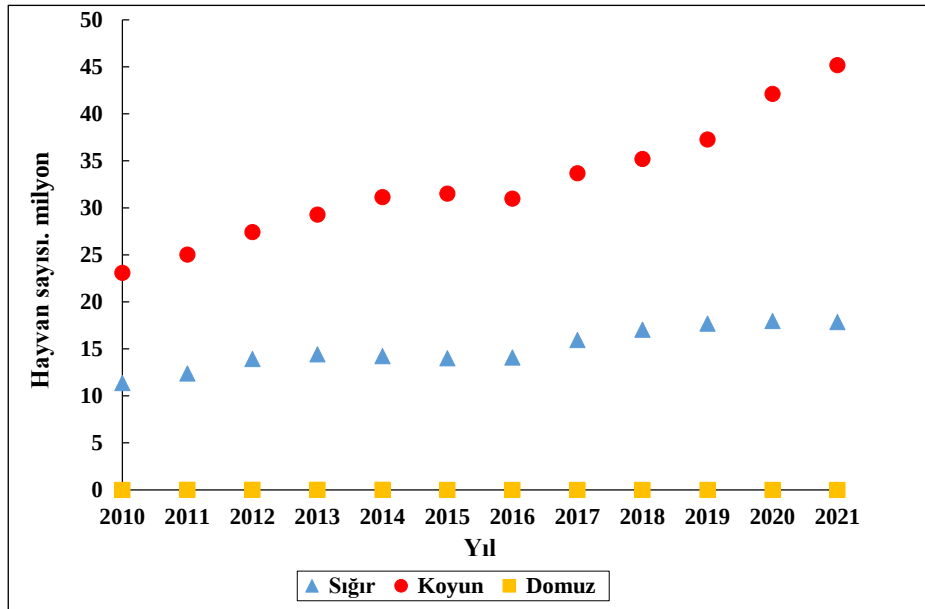

4. VERİLER VE METODOLOJİ

Bu tez kapsamında Türkiye’de ve dünyada hayvansal atık yağlardan gelecek yıllarda biyodizel üretilmesi hedeflenmektedir. Buna ek olarak, fizibilite analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu sebeple bilimsel literatürde eksik olan biyodizel üretim kapasitesini tahmin etmek literatürden bulunan veriler yardımıyla aşağıdaki hesaplamalar sırasıyla yapılmıştır.

4.1. Hayvan Verilerinin Bulunması ve Karşılaştırılması

İlk adım olarak 2010-2021 yılları arasında hayvan sayısı verileri Türkiye İstatistik Kurumu’ndan (TÜİK) alınmıştır [37]. Türkiye’de domuz eti tüketilmediği için sığır ve koyuna kıyasla domuz sayısı oldukça düşüktür (Şekil 4.1). Bu değerler minimum 900 ve maksimum 3 bin değerleri arasındadır. 2015-2016 yılları arasında azalan hayvan sayıları 2016 yılından sonra özellikle koyun sayısı büyük bir ivme kazanarak artmaya devam etmiştir. Diğer yıllara bakıldığında sığır ve koyun sayıları yıllar içerisinde yaklaşık aynı oranlarda artmaya devam etmiştir.

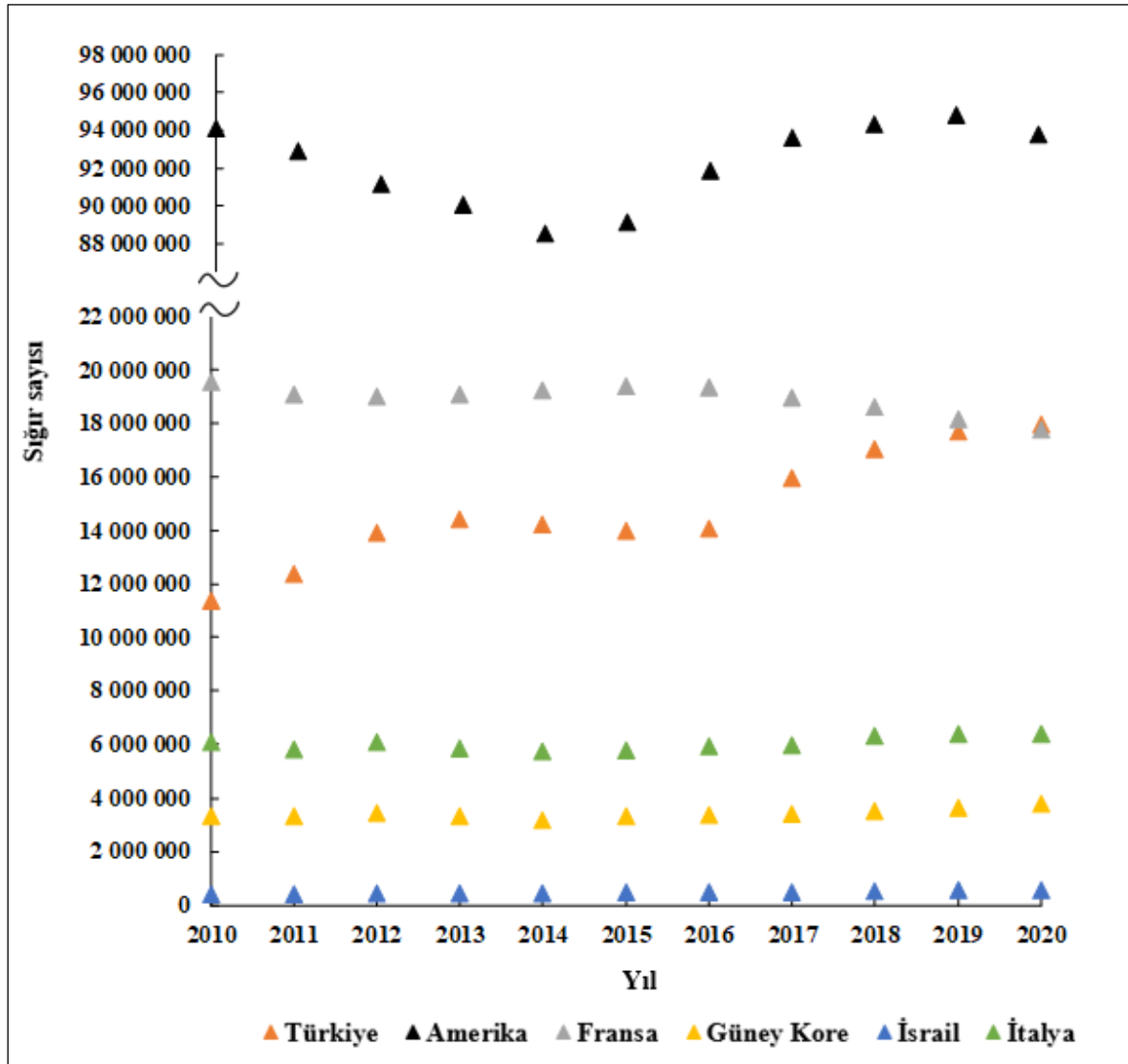

Şekil 4.1. 2010-2021 yılları arasında hayvan sayıları (sığır, koyun ve domuz)

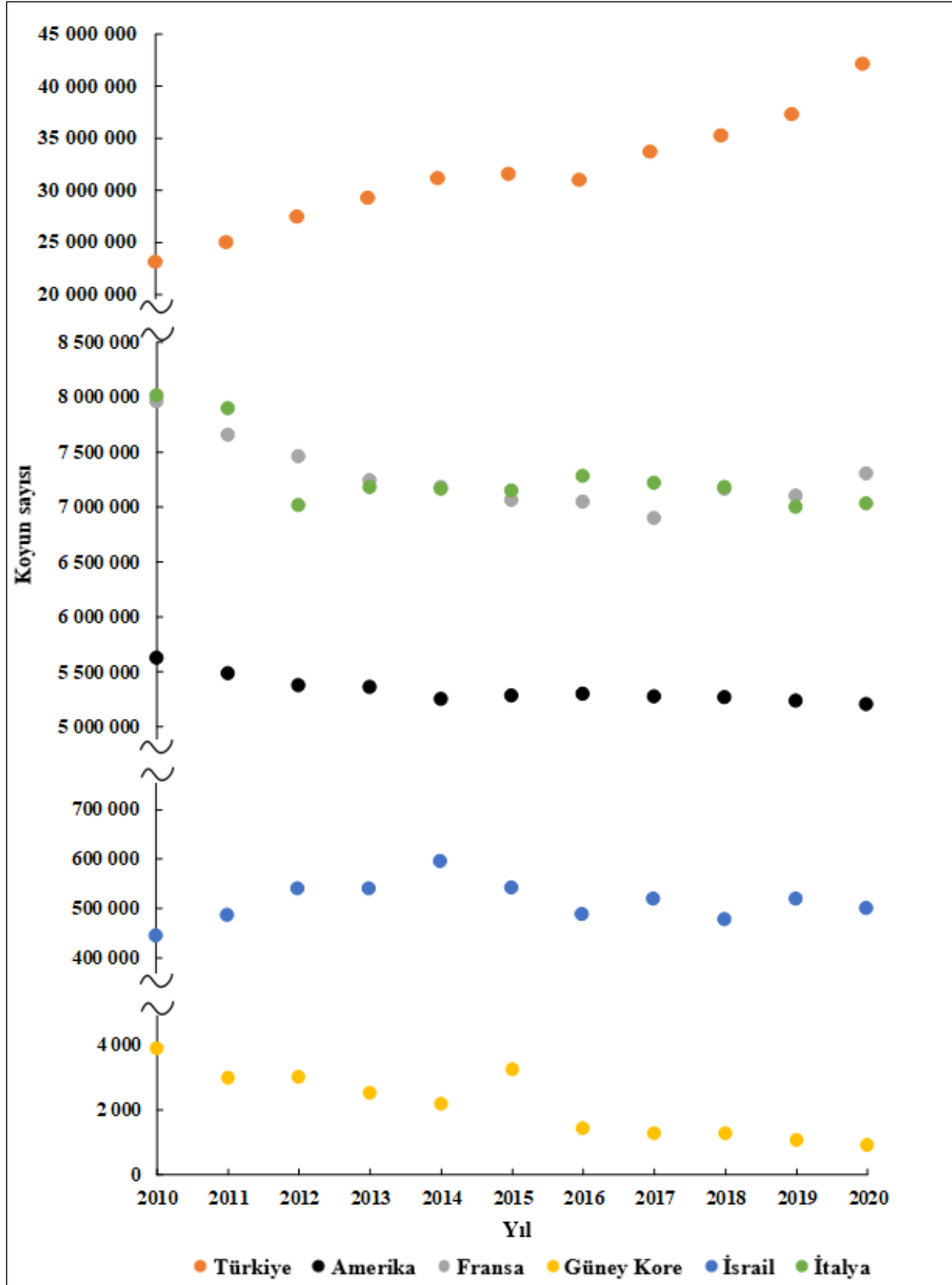
Yapılan bu adımların uygun olup olmadığına karar vermek için Türkiye ekonomisine yakın modellere sahip Amerika, Fransa, Güney Kore, İsrail ve İtalya gibi ülkelerin verileri Birleşmiş Devletler Gıda ve Tarım Örgütü’nden (Food and Agriculture Organization of the

United Nations, FAO) alınmıştır [38]. Bu ülkeler ile veri karşılaştırması yapılarak sonuca ulaşılması beklenmektedir.

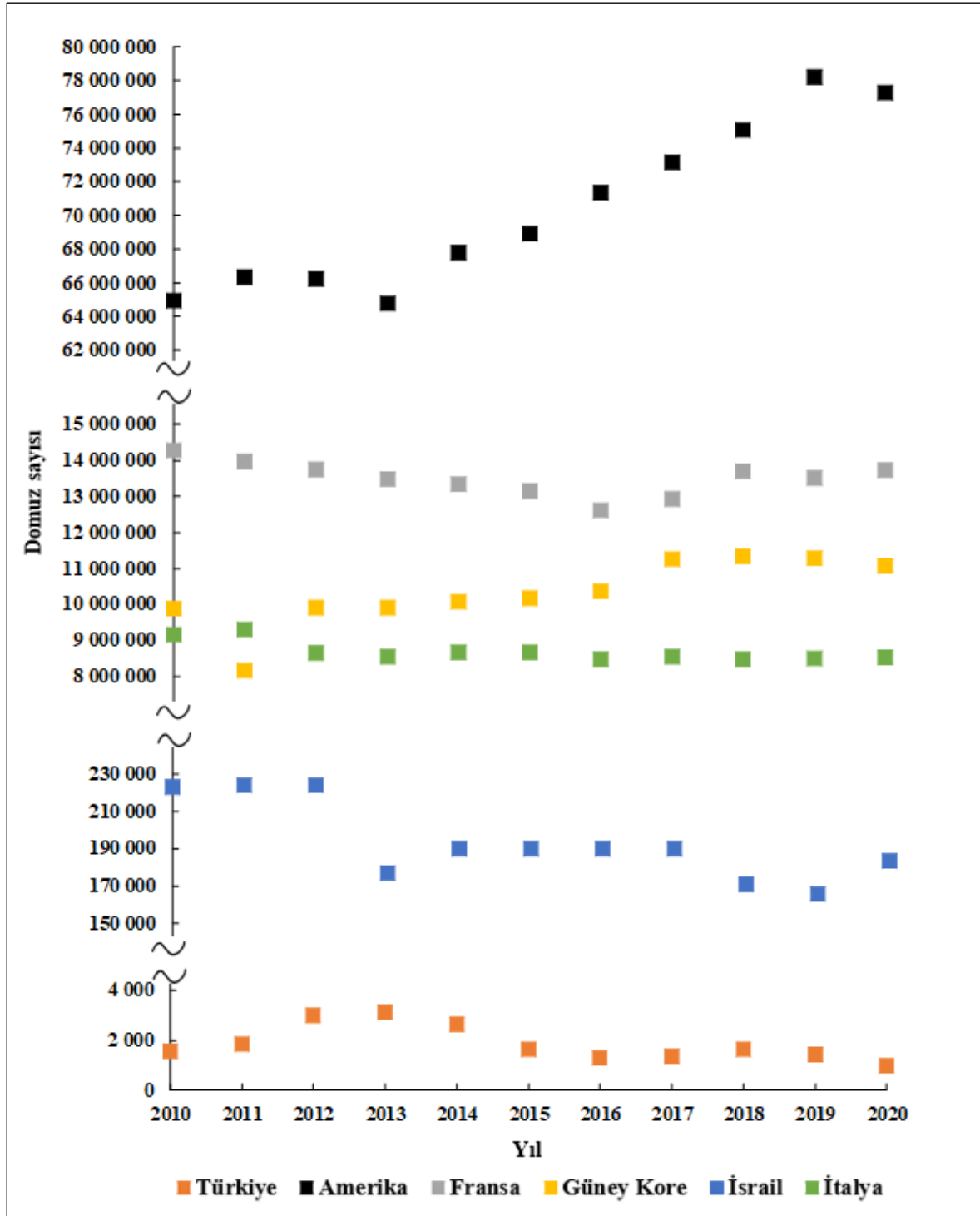
Yukarıda bahsedilen ülkelerin sırasıyla sığır, koyun ve domuz sayılarını gösteren Şekil 4.2, 4.3 ve 4.4 incelendiğinde sosyal gelişmişliği ve ekonomisi yüksek ülkelerde zaman içinde et tüketimi azalır. Çünkü ülkelerin zenginleşmesi sonucunda et tüketimi azalır ve protein kaynağı olarak alternatif (balık, sebze, tavuk, hindi, baklagiller, vs.) tüketimler ortaya çıkar. Bu nedenle hayvan sayılarında azalma beklenir. Sığır ve domuz sayılarının en çok olduğu ülke Amerika iken koyun sayısının en çok olduğu Türkiye olduğu görülmektedir.

Şekil 4.2. 2010-2020 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin sığır sayıları

Şekil 4.3. 2010-2020 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin koyun sayıları

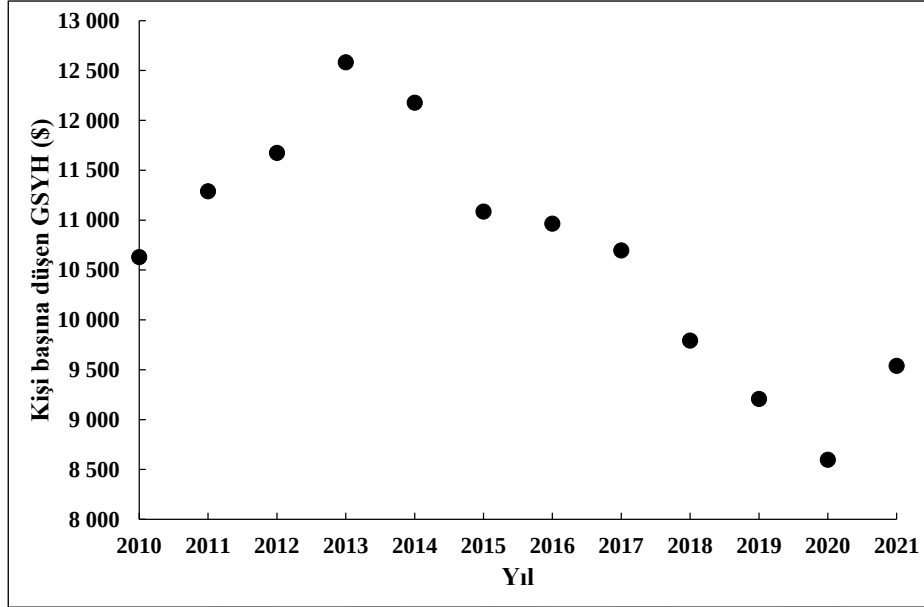

Şekil 4.4. 2010-2020 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin domuz sayıları

Buradan yola çıkarak hayvan sayısı hakkında daha doğru bir tanım yapabilmek için Türkiye'nin ve diğer ülkelerin ekonomisi kişi başına düşen gayri safi yurt içi hâsıla (GSYH) değerlerine bakılması gerekmektedir.

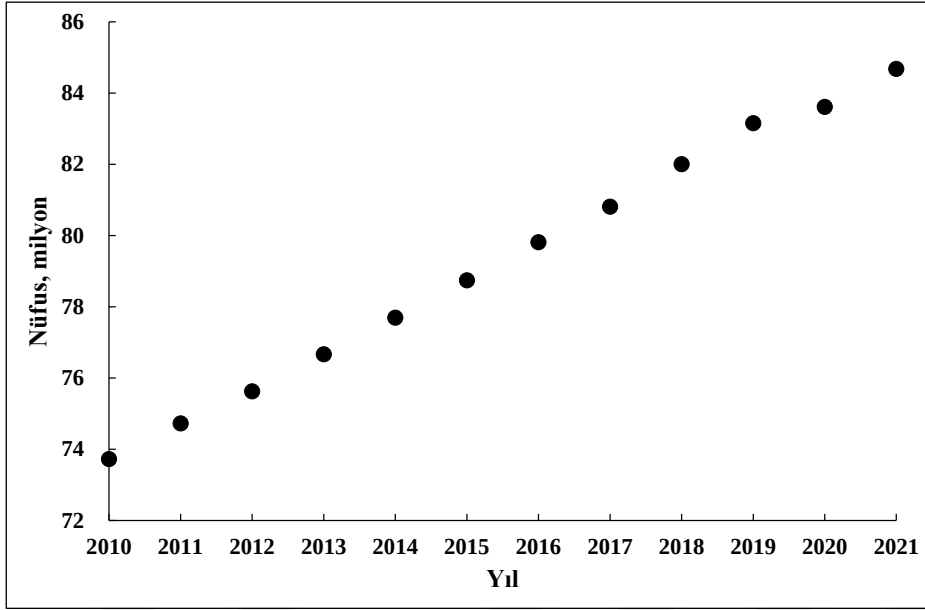
Şekil 4.5'te Türkiye'nin kişi başına düşen GSYH Amerikan doları (\$) verileri incelendiğinde 2014 yılında azalma başlamıştır [39]. Süregelen 7 yıl boyunca giderek azalma gösteren Türkiye ekonomisi 2021 yılında 9 bin 539 \$ değerine çıkarak Türkiye ekonomisinde yükseliş meydana gelmiştir [39].

Şekil 4.5. Türkiye'nin 2010-2021 yılları arasında kişi başına düşen GSYH (\$)

Amerika, Güney Kore, Fransa, İsrail ve İtalya'nın kişi başına düşen GSYH (\$) değerleri Ek-1'de verilmiştir. Bu ülkelerin de verilerine bakıldığında yüksek gelir düzeyinde olduğu görülmektedir [40]. Ne yazık ki Türkiye üst orta sınıf gelir düzeyine sahiptir ve gelişmekte olan ülke kategorisindedir. Türkiye'nin gelecek yıllarda burada bahsedilen ülkeler gibi yüksek gelir düzeyinde olması beklenmektedir.

Kişi başına düşen hayvan sayısının (sığır, koyun ve domuz) hesaplanması için Türkiye nüfusu verileri TÜİK'ten alınmıştır [41]. 2010-2021 yılları arasında alınan verilere bakıldığında Türkiye nüfusu doğrusal bir şekilde artış göstermiştir (Şekil 4.6).

Şekil 4.6. 2010-2021 yılları arasında Türkiye nüfusu

Amerika, Fransa, Güney Kore, İsrail ve İtalya ülkelerine bakıldığında İtalya haricinde diğer ülkelerin nüfus artış paterni Türkiye ile benzerdir [42]. Ek-2’de yukarıda bahsedilen ülkelerin insan nüfusu verileri verilmiştir. Türkiye dışındaki bu ülkeler ile sağlıklı bir kıyaslama yapılması için öncelikle hayvan sayıları ve Türkiye’nin nüfusu verileri ile kişi başına düşen hayvan sayısı (sığır, koyun ve domuz) hesaplanmıştır. 2010-2021 yılları arasında elde edilen sonuçlar Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4.1. 2010-2021 yılları arasında Türkiye’nin kişi başına düşen hayvan sayıları

Yıl	Kişi başına düşen sığır sayısı	Kişi başına düşen koyun sayısı	Kişi başına düşen domuz sayısı
2010	0,1542	0,3132	0,00002113
2011	0,1658	0,3350	0,00002473
2012	0,1840	0,3626	0,00003948
2013	0,1880	0,3820	0,00004102
2014	0,1831	0,4008	0,00003417
2015	0,1777	0,4001	0,00002085
2016	0,1764	0,3882	0,00001628
2017	0,1973	0,4167	0,00001684
2018	0,2078	0,4292	0,00001995
2019	0,2127	0,4483	0,00001727
2020	0,2149	0,5038	0,00001184

Çizelge 4.1.(devam) 2010-2021 yılları arasında Türkiye'nin kişi başına düşen hayvan sayıları

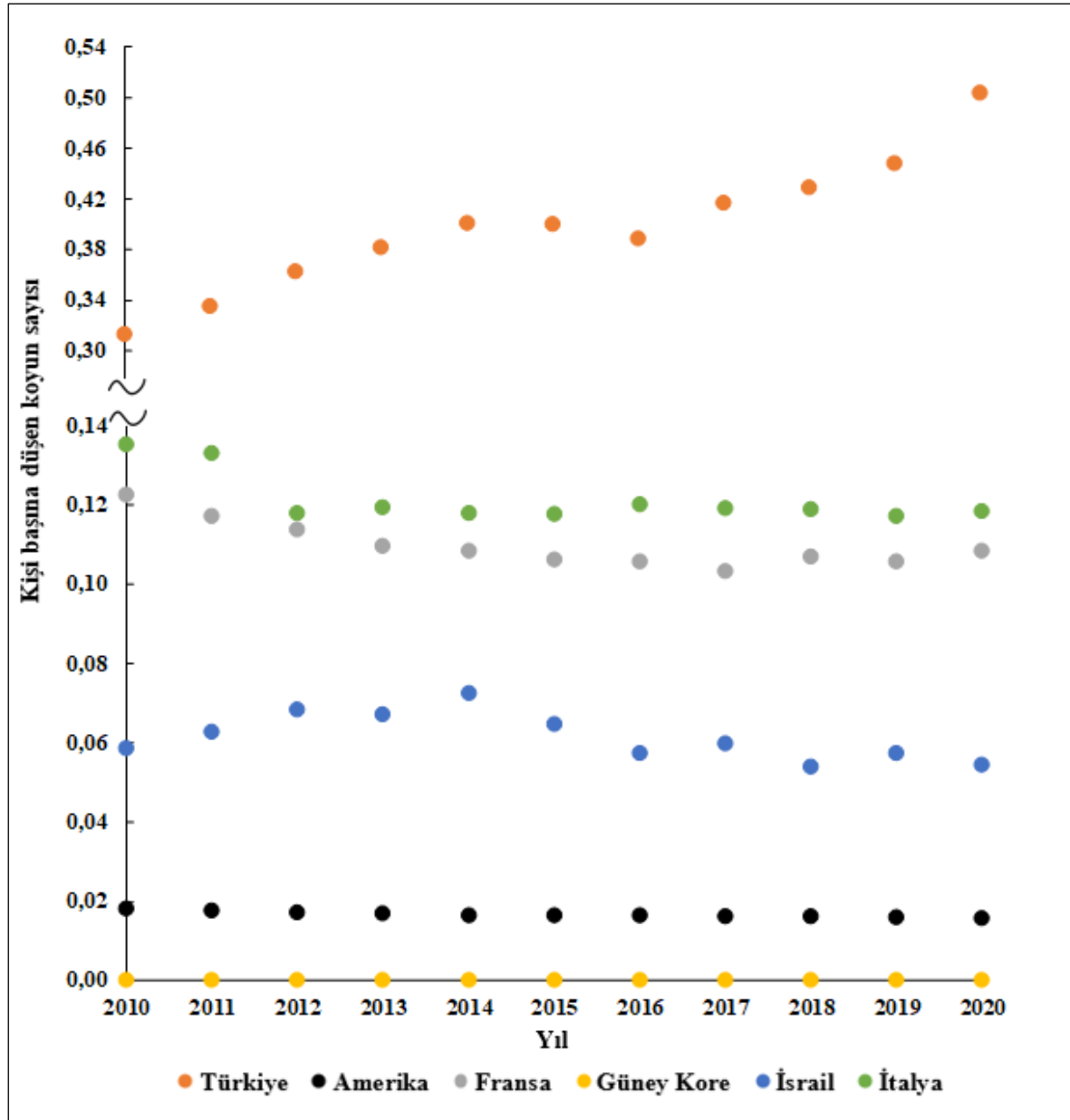
2021	0,2108	0,5335	0,00001598
Ortalama	0,1894	0,4095	0,00002330
En büyük	0,2149	0,5335	0,00004102
En küçük	0,1542	0,3132	0,00001184

Türkiye’de domuz eti tüketiminin yok derecede az olması sebebiyle kişi başına düşen domuz sayısı da oldukça düşüktür (Bkz. Çizelge 4.1). Hayvan sayısı tahmini hesaplamalarında doğru bir rehber olmayacağından domuz ile ilgili hesaplamalar bu adımdan sonra yapılmamıştır.

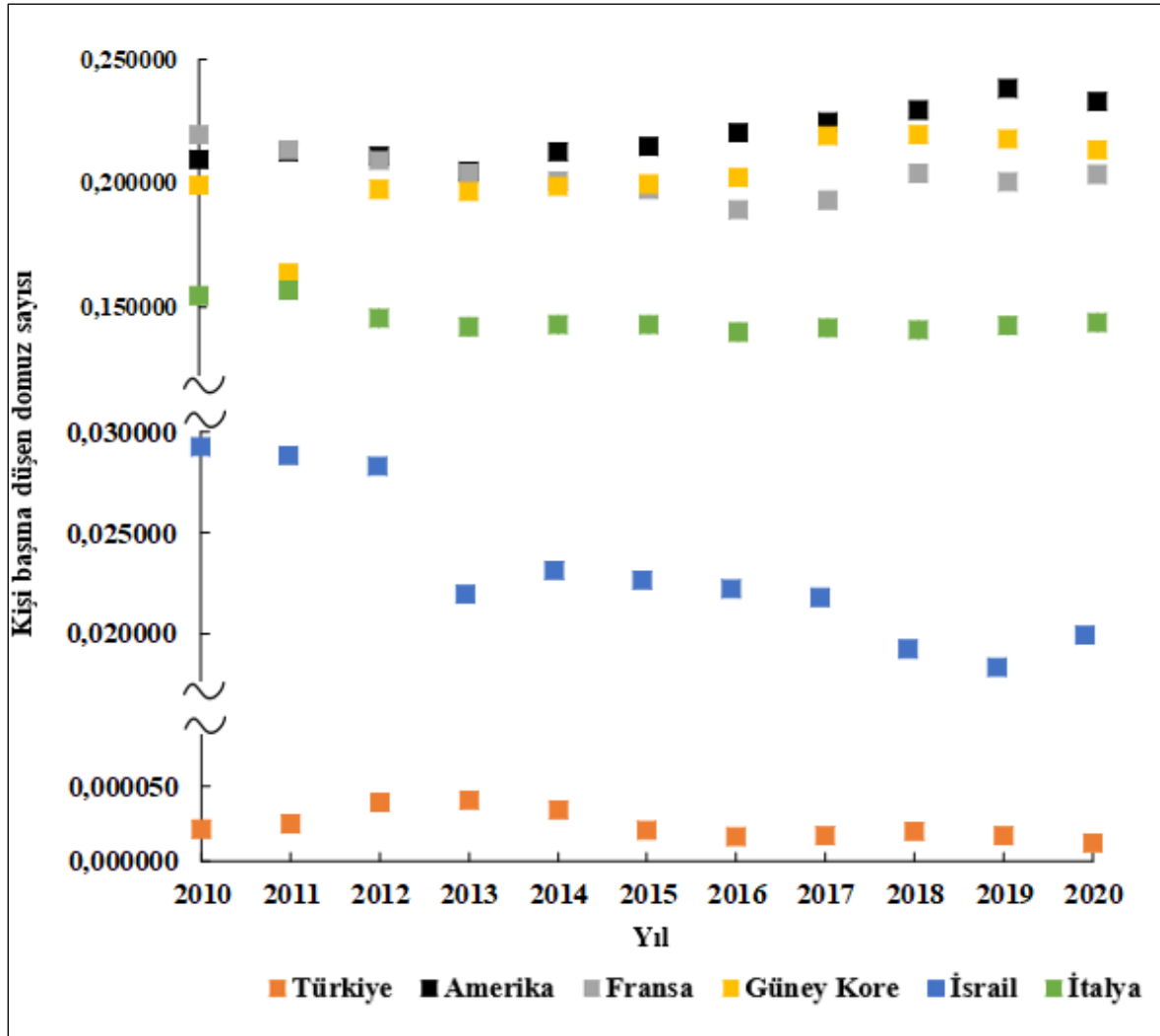
2010-2020 yılları arasındaki Amerika, Fransa, Güney Kore, İsrail ve İtalya ülkelerinin hayvan ve insan nüfusu verileri kullanılarak kişi başına düşen hayvan sayıları hesaplanmış ve sığır, koyun ve domuz için sırasıyla Şekil 4.7-9’da verilmiştir. Buna göre Amerika ve Fransa gibi ülkelerin ekonomik durumu iyi olduğundan kişi başına düşen hayvan sayılarının ortalama değerler etrafında olduğu görülmüştür.

Şekil 4.7. 2010-2021 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin kişi başına düşen sığır sayıları

Şekil 4.8. 2010-2021 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin kişi başına düşen koyun sayıları

Şekil 4.9. 2010-2021 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin kişi başına düşen domuz sayıları

Türkiye’de kişi başına düşen hayvan sayıları ile ilgili genelleme yapılacak olursa 2010-2021 yılları arasındaki değerlerin ortalaması alınabilir. Kişi başına düşen ortalama sığır ve koyun sayıları sırasıyla 0,1894 ve 0,405 olarak elde edilmiştir.

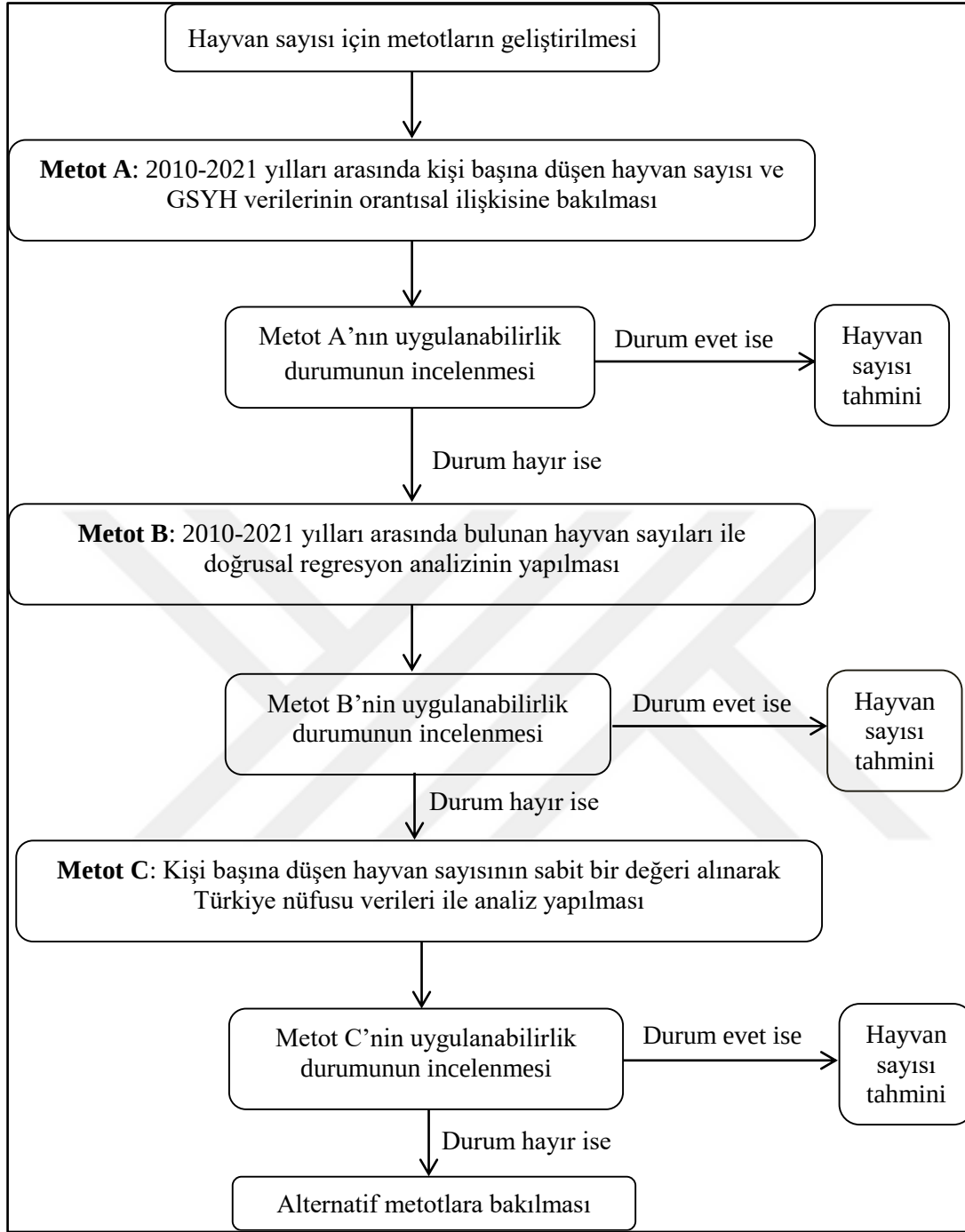
Türkiye ile diğer ülkelerin; hayvan sayısı, GSYH, insan nüfusu ve kişi başına düşen hayvan sayılarının veri incelemesi yapıldıktan sonra Türkiye’nin gelecek yıllardaki hayvan sayısının tahmini için modeller önerilerek geliştirilmiştir. Bu kısım ilerleyen bölümde detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

4.2. Hayvan Sayısı Tahmini için Metotların Geliştirilmesi

2022 yılı sonrasında Türkiye'nin hayvan sayısı ile ilgili veri literatürde yer almamaktadır. Gelecek yıllardaki hayvan sayılarını tahmin edebilmek için 3 farklı model üzerinden yöntemler geliştirilmiştir. Bu modellerin sağlıklı sonuçlar vermesi için deneme yanılma yolu kullanılarak incelenmiştir. Aşağıda üç farklı metot listelenmiştir.

- a) 2010-2021 yılları arasında kişi başına düşen hayvan sayısı ve GSYH (\$) verileri ile orantısal ilişkinin olup olmadığının kontrol edilmesi ve tahmini hayvan sayısının bulunması.
- b) 2010-2021 yılları arasındaki hayvan sayısı verileri ile lineer (doğrusal) regresyon metodu uygulanması ve tahmini hayvan sayısının bulunması.
- c) Kişi başına düşen hayvan sayılarının ortalaması alınarak sabit değer kabul edilmesi ve Türkiye insan nüfusu verileri yardımıyla tahmini hayvan sayısının bulunması.

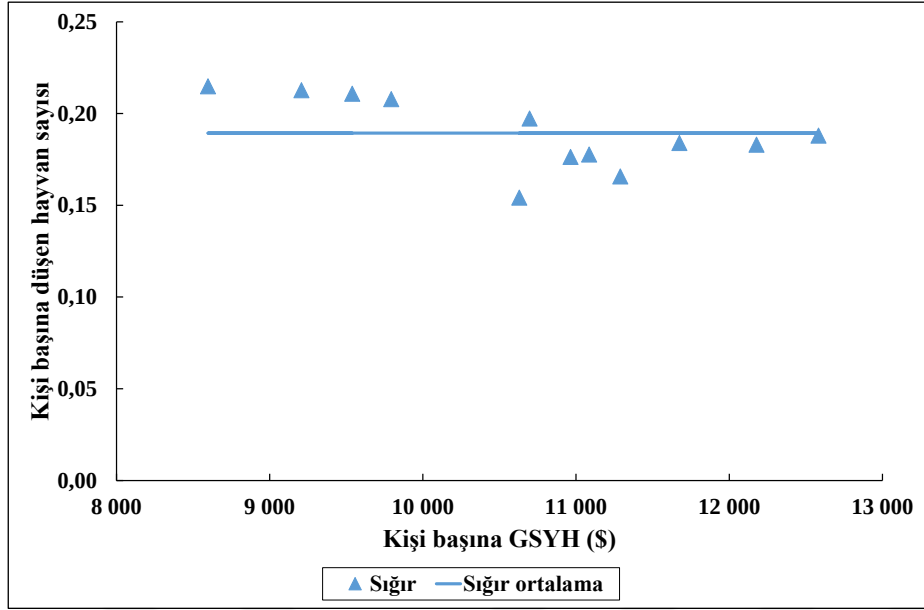
2022 yılı ve sonrası hayvan sayılarının tahmini için Şekil 4.10'da gösterilen metodoloji (yöntem bilimi) akış diyagramı kullanılmıştır.

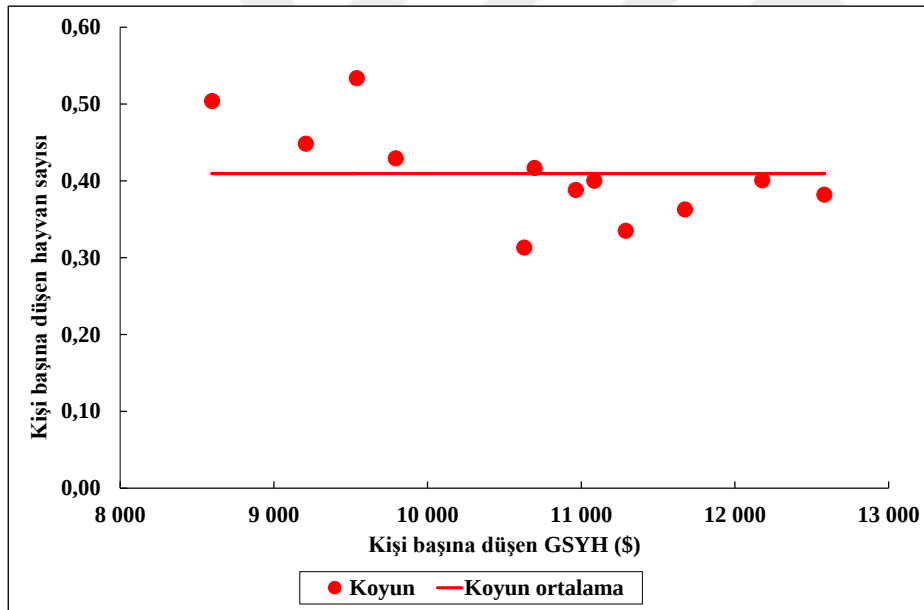
Şekil 4.10. Hayvan sayısı tahmini için metodoloji akış diyagramı

4.2.1. Metot A - 2010-2021 yılları arasında kişi başına düşen hayvan sayısı ve GSYH verilerinin orantısal ilişkisi

Bu metotta 2010-2021 yılları arasında kişi başına düşen hayvan sayısı ile kişi başına düşen GSYH (\$) verileri arasında orantısal ilişkinin olup olmadığı kontrol edilmiştir. Elde edilen grafikler Şekil 4.11 ve 4.12’de sırasıyla sığır ve koyun için verilmiştir.

Şekil 4.11. Kişi başına düşen sığır sayısı ve GSYH verilerinin ilişkisi

Şekil 4.12. Kişi başına düşen koyun sayısı ve GSYH verilerinin ilişkisi

Bu metodun uygulanabilirlik durumu sonuçlar ve tartışma bölümünde yapılmıştır.

4.2.2. Metot B - 2010-2021 yılları arasında hayvan sayıları ile doğrusal regresyon analizinin yapılması

2010-2021 yılları arasında yer alan hayvan sayısı verileri ile doğrusal regresyon metodu uygulanarak gelecek yıllardaki hayvan sayısının tahmini yapılmıştır. Bu doğrultuda

gelecek yıllarda tahmini sığır ve koyun sayıları için geliştirilecek denklemler için aşağıda yer alan Eş. 4.1, 4.2 ve 4.3 kullanılmıştır.

$$P_{hayvan}(t) = at + b \quad (4.1)$$

Eş. 4.1’de $P_{hayvan}(t)$ zamana bağlı sığır veya koyun sayısını ifade eden bağımlı değişkendir. a , b ve t ifadeleri ise sırasıyla regresyon doğrusunun eğimi, sabit terim ve zaman (bağımsız değişken) olarak tanımlanmıştır. a ve b ifadeleri Eş.4.2 ve Eş. 4.3’te gösterildiği şekilde bulunmuştur. Eş. 4.2 ve 4.3’te yer alan $\bar{t}$ ifadesi zamanın ortalaması ve t_i ifadesi ise zamanın gerçek gözlenen değeridir. $\overline{P_{hayvan}}$ sığır veya koyunun ortalama sayısıdır.

$$a = \frac{\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t}) \times (P_{hayvan} - \overline{P_{hayvan}})}{\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t})^2} \quad (4.2)$$

$$b = \overline{P_{hayvan}} - a(\bar{t}) \quad (4.3)$$

2010-2021 yılları arasındaki sığır ve koyun sayısı verileri yardımıyla doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Doğrusal regresyon uygulanan verilerin sonuçları ve literatürden bulunan veriler Çizelge 4.2’de verilmiştir. Ek-3’te doğrusal regresyon metodunun örnek hesaplaması verilmiştir.

Çizelge 4.2. Hayvan sayısı tahmini için doğrusal regresyon analizi

Yıl	Sığır, baş	Doğrusal regresyon, sığır	Koyun, baş	Doğrusal regresyon, koyun
2010	11 369 800	11 873 930	23 089 691	22 997 694
2011	12 386 337	12 455 387	25 031 565	24 754 416
2012	13 914 912	13 036 844	27 425 233	26 511 138
2013	14 415 257	13 618 301	29 284 247	28 267 860
2014	14 223 109	14 199 758	31 140 244	30 024 582
2015	13 994 071	14 781 215	31 507 934	31 781 304
2016	14 080 155	15 362 672	30 983 933	33 538 026
2017	15 943 586	15 944 129	33 677 636	35 294 747

Çizelge 4.2. (devam) Hayvan sayısı tahmini için doğrusal regresyon analizi

2018	17 042 506	16 525 586	35 194 972	37 051 469
2019	17 688 139	17 107 043	37 276 050	38 808 191
2020	17 965 482	17 688 500	42 126 781	40 564 913
2021	17 850 543	18 269 957	45 177 690	42 321 635

Analiz sonucunda sığır için Eş. 4.4 ve koyun için Eş. 4.5'teki ifadeler geliştirilmiştir. Denklemlerde bağımsız değişken olan t , yılı ifade ederken; bağımlı değişken olan $P_{sığır}(t)$ ve $P_{koyun}(t)$, zamana bağlı hayvan sayılarını ifade etmektedir.

$$P_{sığır}(t) = 581\,457 \times t - 1\,156\,854\,640; R^2 = 0,91 \quad (4.4)$$

$$P_{koyun}(t) = 1\,756\,721 \times t - 3\,508\,013\,244; R^2 = 0,94 \quad (4.5)$$

R^2 değerlerinin 1'e yakın çıkması sonucunda elde edilen denklemler, 2022 yılı sonrası hayvan sayılarını tahmin etmek için kullanılmıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde 2022 yılı sonrası yıllar için hayvan sayısı tahmini sonuçları ve ilgili tartışma bir sonraki bölümde, Çizelge 5.1'de verilmiştir.

4.2.3. Metot C - Kişi başına düşen hayvan sayısının sabit bir değeri ve Türkiye nüfusu verileri ile analiz

Türkiye'nin ekonomisi sürekli değişkenlik gösteren bir modele sahip olduğundan son 10 yıldaki kişi başına düşen hayvan sayısı verilerinin doğru ve kesin sonuç vermeyeceği düşünülmüştür. Bu nedenle uzun dönemli model verisi yerine bugünlerdeki durumu en iyi şekilde yansıtabilmesi için son 3 yılın kişi başına düşen hayvan sayılarının verileri ile hesaplama yapmanın daha sağlıklı sonuçlar vereceği öngörülmüştür.

Son 3 yıla ait (2019-2021) kişi başına düşen ortalama hayvan sayısı ve Türkiye'nin geçmişe dönük ve gelecek yıllarındaki nüfusu (insan) Eş. 4.6 kullanılarak hayvan sayısı modellenmiştir. Türkiye'nin 2022 yılı sonrası nüfus projeksiyonu (tahmin) Ek-4'te verilmiştir [43].

$$P_{hayvan}(t) = P_{insan}(t) \times KBH_{sbt,3} + \varepsilon(t) \quad (4.6)$$

Eş. 4.3'teki ifadeler $P_{hayvan}(t)$ t yılındaki sığır ve koyun sayısı, $P_{insan}(t)$ t yılındaki insan nüfusu, $KBH_{sbt,3}$ son 3 yılın kişi başına düşen ortalama hayvan sayısı ve $\varepsilon(t)$ zamana bağlı rastgele hata terimidir.

Eş. 4.6 kullanılarak öngörülen hayvan sayıları ile elde edilen grafikler Bölüm 5'te yer alan sonuçlar ve tartışma kısmında sığır ve koyun için sırasıyla Şekil 5.3 ve 5.4'te gösterilmiştir.

4.3. Toplam Hayvansal Atık Yağ Miktarının Bulunması

2010-2021 yılları arasında ve gelecek yıllardaki hayvan sayısı bulunduğundan sonra potansiyel biyodizel miktarını hesaplamak için toplam atık yağ miktarının hesaplanması gerekmektedir.

Bu nedenle toplam hayvansal atık yağ miktarını bulmak için geçmiş yıllarda kesilen ve gelecek yıllarda kesilecek hayvan sayısı hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Çünkü Türkiye'de her yıl tüm hayvanlar kesilmemektedir. Belli bir kısmı et, süt üretimi ve hayvan sayısının korunması için yıllar bazında yaşıatılmaktadır. Aşağıdaki Çizelge 4.3'te 2010-2021 yılları arasında kesilen hayvan sayıları ve yüzdesel oranları verilmiştir [44].

Çizelge 4.3. 2010-2021 yılları arasında kesilen hayvan sayıları ve yüzdesel oranları

Yıl	Sığır	Sığır (%)	Koyun	Koyun (%)
2010	2 932 054	25,79	9 691 041	41,97
2011	3 126 378	25,24	10 700 807	42,75
2012	3 421 960	24,59	10 755 777	39,22
2013	3 457 477	23,98	11 194 725	38,23
2014	3 525 209	24,79	11 991 640	38,51
2015	3 706 346	26,49	12 808 697	40,65
2016	3 993 893	28,37	13 277 503	42,85
2017	4 334 034	27,18	13 244 903	39,33
2018	4 844 711	28,43	14 133 170	40,16
2019	4 856 517	27,46	14 546 576	39,02
2020	4 812 902	26,79	15 801 021	37,51
2021	5 134 441	28,76	17 125 163	37,91

Kesilen sığır ve koyun sayısının yüzdesel oranlarına bakıldığında yaklaşık aynı değerlerde olduğu görülmüştür. Gelecek yıllarda da aynı oranlarda hayvan kesileceği tahmin edilmektedir. Bu nedenle 2010-2021 yılları arasında verilen verilerin (Bkz. Çizelge 4.3) ortalaması alınarak diğer işlemlere devam edilebilir. Sonuç itibarıyla, kesilen sığır ve koyun değerleri sırasıyla yaklaşık %26 ve %40 olarak alınmıştır. Buradan hareketle 2022 yılı ve sonrası için tahmin edilen hayvan sayısı ve ortalama kesilen hayvan yüzdesi ile hesaplama yapılarak gelecek yıllar için kesilecek hayvan sayısının tahmin edilmesi mümkündür.

Gelecek yıllar içerisinde kesilecek hayvan sayısının tahmini için Eş. 4.7 kullanılmıştır. Geliştirilen metotlar yardımıyla hesaplanan hayvan sayısı tahmin değerleri, sığır ve koyun için bulunan ortalama yüzdesel oranlar çarpılarak gelecek yıllardaki kesilecek sığır ve koyun sayıları bölüm 5'te yer alan sonuçlar ve tartışma kısmında Şekil 5.7'deki gibi elde edilmiştir.

$$P_{kh}(t) = P_{hayvan}(t) \times (\%KH_{ort.}) + \varepsilon(t) \quad (4.7)$$

Eş. 4.4'teki ifadeler; $P_{kh}(t)$ t yılındaki kesilecek hayvan sayısı, $P_{hayvan}(t)$ metot B yöntemi ile tahmin edilen hayvan sayısı ve KH_{ort} ortalama kesilen hayvan sayısı ve $\varepsilon(t)$ zamana bağlı rastgele hata terimidir.

Gelecek yıllarda ne kadar hayvanın kesileceği hakkında bilgi sahibi olduktan sonra ayrıca hayvan başına düşen atık yağ miktarının da literatürden bulunması gerekmektedir. Böylelikle Türkiye'de ortaya çıkan toplam hayvansal atık yağ miktarı hakkında yorum yapılabilecektir. Literatür taraması sonucunda farklı türdeki hayvanlardan ortaya çıkan atık yağ miktarları Çizelge 4.4'te listelenmiştir. Buradan hareketle, Türkiye'deki sığır ve koyunun canlı ağırlıkları ile doğru orantı kurularak hayvan başına düşen atık yağ miktarları bulunmuştur.

Çizelge 4.4. Hayvanların canlı ağırlık, karkas, atık yağ ve atık yağ oranları

Hayvan	Canlı ağırlık (kg)	Karkas (kg)	Atık yağ (kg)	Atık yağ oranı (%)	Kaynaklar
Sığır	600	378	24	4	[45]
Sığır	393	205,5	14,9	3,8	[15]

Çizelge 4.4. (devam) Hayvanların canlı ağırlık, karkas, atık yağ ve atık yağ oranları

Sığır	635	399	20	3,15	[46]
Koyun	60	37,5	1,8	3	[45]
Domuz	100	77,5	3	3	[45]

Türkiye’deki farklı ırklara ait sığır ve koyun canlı ağırlıkları Et ve Süt Kurumu’ndan (ESK) alınmıştır [47]. Çizelge 4.5’te yerli sığır ve koyunun farklı ırklara ait canlı ağırlıkları verilmiştir.

Çizelge 4.5. Türkiye’deki sığır ve koyunun farklı ırklara göre canlı ağırlıkları

İrklar	Canlı ağırlık (kg)
Sığır	
Boz	425
Yerli Kara	300
Doğu Anadolu Kırmızısı	400
Koyun	
Orta Anadolu Merinosu	55-70
Karacabey Merinosu	60-90

Bu değerlerin ortalaması alınarak (Bkz. Çizelge 4.5) sığır ve koyunun ortalama canlı ağırlıkları sırasıyla yaklaşık 375 kg ve 69 kg bulunmuştur [47].

Türkiye’deki canlı hayvan ağırlıkları (Bkz. Çizelge 4.5) ile literatürdeki canlı hayvan ağırlıkları (Çizelge 4.4) arasında benzerlik kurularak hangi çalışmadaki atık yağ miktarının kullanılması gerektiğine karar verilmiştir. Çizelge 4.4’te yer alan veriler yardımıyla doğru orantı kurularak Türkiye’deki sığır ve koyun için hayvan başına atık yağ miktarları sırasıyla 14,22 kg ve 2,07 kg olarak hesaplanmıştır.

1 baş sığır ve 1 baş koyuna düşen atık yağ miktarları bulunduktan sonra sığır ve koyun için sırasıyla Eş. 4.8 ve Eş. 4.9 kullanılarak 2010-2030 yılları arasındaki hayvansal atık yağ miktarları hesaplanmıştır.

$$SAY(t) = P_{kh}(t) \times HBAY_{sbt} + \varepsilon(t) \quad (4.8)$$

$$KAY(t) = P_{kh}(t) \times HBAY_{sbt} + \varepsilon(t) \quad (4.9)$$

$SAY(t)$ ve $KAY(t)$ t yılındaki kg cinsinden sığır ve koyunun atık yağ miktarı, $HBAY_{sbt}$ kg cinsinden hayvan başına düşen atık yağ miktarı, $P_{kh}(t)$ t yılındaki kesilen hayvan sayısını ve $\varepsilon(t)$ zamana bağlı rastgele hata terimini ifade etmektedir. Her bir hayvan için atık yağ miktarı bulunduktan sonra toplam atık yağ miktarı Eş. 4.10 kullanılarak hesaplanmıştır.

$$THAY(t) = SAY(t) + KAY(t) + \varepsilon(t) \quad (4.10)$$

$THAY(t)$ t yılındaki kg cinsinden toplam hayvan atık yağıdır. Hesaplama sonucunda, geçmişe dönük ve gelecek yıllar için toplam hayvansal atık yağ miktarları bölüm 5'te yer alan sonuçlar ve tartışma kısmında Çizelge 5.3'te verilmiştir.

4.4. Potansiyel Biyodizel Üretim Miktarının Bulunması

Toplam hayvansal atık yağ miktarının elde edilmesi sonucunda Eş. 4.11 yardımıyla yıllara göre potansiyel biyodizel miktarı bulunması amaçlanmaktadır. Buna göre; hammadde kaynağı olan hayvansal atık yağlarının belli bir kısmının biyodizel üretiminde kullanılması ihtimaline göre üç farklı ulaşılabilirlik faktörü (%10=0,1; %50=0,5; %100=1,0) göz önünde bulundurulmuştur. Geçmişe dönük (2010-2021 arasında) ve gelecek yılların (2022-2030) farklı değerlerdeki ulaşılabilirlik faktörüne göre potansiyel biyodizel kapasitesi hesaplanmış ve bölüm 5'te yer alan sonuçlar ve tartışma kısmında Çizelge 5.4-6'da listelenmiştir.

$$B_{HAY}(t) = THAY(t) \times B_{hayo} / \rho_b \times UF + \varepsilon(t) \quad (4.11)$$

$B_{HAY}(t)$ t yılında hayvan atık yağından litre cinsinden elde edilen biyodizel miktarı, $THAY(t)$ t yılında ton cinsinden toplam hayvan atık yağı miktarı, B_{hayo} stokiyometrik olarak 1 kg hayvansal atık yağdan üretilen kg cinsinden biyodizel miktarı, ρ_b kg/L cinsinden biyodizel yoğunluğu, UF ulaşılabilirlik faktörü ve $\varepsilon(t)$ rastgele hata terimidir.

Aynı zamanda elde edilen sonuçlar ile potansiyel biyodizel üretim kapasitelerine göre biyodizelin Türk lirası (TL) cinsinden net değeri Eş. 4.12 kullanılarak hesaplanmıştır.

Bölüm 5'te yer alan sonuçlar ve tartışma kısmında Çizelge 5.4-6'te biyodizelin Türk lirası cinsinden net değerleri yıllara göre verilmiştir.

Biyodizel yoğunluğu 0,87 kg/L'dir [48]. Biyodizelin enerji içeriği 33,0 MJ/L, dizelin enerji içeriği 35,8 MJ/L olarak literatürden bulunmuştur [49]. 2022 yılı dizel fiyatı ortalama 24 TL olarak sabit alınmıştır [50].

$$ND_{b2022}(t) = B_{HAY}(t) \times \frac{EI_b}{EI_d} \times F_d(t) + \varepsilon(t) \quad (4.12)$$

$ND_{b2022}(t)$ 2022 yılı sonundaki ortalama dizel fiyatına göre t yılında biyodizelin TL cinsinden net değeri, $B_{HAY}(t)$ t yılındaki hayvan atık yağından litre cinsinden biyodizel eldesi, EI_b biyodizelin enerji içeriği, MJ/L, EI_d dizelin enerji içeriği, MJ/L, $F_d(t)$ dizelin ortalama satış fiyatı ve $\varepsilon(t)$ rastgele hata terimidir.

4.5. Biyodizel Üretim Oranının Bulunması

Türkiye'de hâlihazırda üretilmekte olan biyodizel üretim kaynakları ve kapasiteleri araştırılmıştır. Literatür taraması sonucunda Türkiye'de hammaddesi bitkisel yağlar veya atık yemeklik yağlardan biyodizel üretildiği görülmüştür [51]. Türkiye'de üretilen biyodizelin ton ve litre cinsinden yıllık üretim miktarları Çizelge 4.6'da verilmiştir. Ek-6'da Türkiye'de bulunan yerli firmaların yıllık biyodizel üretim kapasiteleri detaylı olarak verilmiştir [51].

Çizelge 4.6. Türkiye'de bitkisel yağlardan veya atık yemeklik yağlardan elde edilen biyodizelin yıllık toplam üretim miktarları

Yıl	Biyodizel üretimi (Ton)	Biyodizel üretimi* (Litre)
2010	7 460	8 574 713
2011	11 646	13 386 207
2012	17 729	20 378 161
2013	21 876	25 144 828
2014	32 240	37 057 471
2015	69 216	79 558 621
2016	64 105	73 684 336
2017	65 603	75 406 317

Çizelge 4.6. (devam) Türkiye’de bitkisel yağlardan veya atık yemeklik yağlardan elde edilen biyodizelin yıllık toplam üretim miktarları

2018	108 376	124 570 415
2019	118 391	136 082 094
2020	74 576	85 719 255
2021	59 394	68 269 316

*Biyodizelin yoğunluğu: 870 kg/m³

2021 yılı itibariyle 2010-2021 yılları arasında Türkiye’de bitkisel yağlar veya atık yemeklik yağlardan yaklaşık olarak toplam 651 bin ton ve ortalama olarak 54 bin ton biyodizel üretildiği görülmüştür. Önceki bölümde hesaplanan potansiyel biyodizel üretim kapasiteleri verileri ile Türkiye’de hâlihazırda üretilen biyodizel üretim kapasiteleri arasında üretim oranı hesabı aşağıda gösterilen Eş. 4.13 ile yapılmıştır.

$$\text{Üretim oranı} = \left(\frac{\text{Potansiyel biyodizel üretim miktarı}}{\text{Türkiye’de üretilen biyodizel üretim miktarı}} \right) \times 100 \quad (4.13)$$

Buradan hareketle 3 farklı ulaşılabilirlik faktörüne göre hesaplanan biyodizel üretim miktarları ile literatürden bulunan biyodizel üretim kapasiteleri arasında oranlar hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar bölüm 5’te yer alan sonuçlar ve tartışma kısmında Çizelge 5.7-9’da verilmiştir.

4.6. Biyodizelin CO₂ Gazı Kazanım Oranının Bulunması

Biyodizel, dizel yakıtın direkt alternatifi olarak ulaşım sektöründe kullanılmaktadır [52]. Bu sebeple bu tez çalışmasında teorik olarak üretilebilecek biyodizelin ulaşım sektöründe kullanılması ile elde edilebilecek çevresel kazanımlar hesaplanmıştır.

Bölüm 3’te bahsedildiği üzere petrol bazlı dizel yakıtı nazaran biyodizelin yanması durumunda atmosfere salınan CO₂ gazı %80 daha azdır [12,20]. Buradan hareketle dizel yakıtı ve soyadan elde edilen biyodizele göre CO₂ emisyonu kazanım miktarları hesaplanmıştır. 2010-2030 yılları arasında hayvansal atık yağlardan %10, %50 ve %100 ulaşılabilirlik faktörüne üretilebilecek olan biyodizelin ulaşım sektöründe kullanılması sonucundan sağlanacak teorik CO₂ gazı emisyon kazanım miktarları bölüm 5’te yer alan sonuçlar ve tartışma kısmında Çizelge 5.10-12’de sırasıyla listelenmiştir.

Çizelge 4.7’de ulaştırma sektöründe kullanılan petrol, dizel vb. yakıtlardan dolayı oluşan CO₂ emisyon miktarı verilmiştir [53]. 2010-2020 yılları arasındaki CO₂ emisyon miktarlarına bakıldığında 2017 yılında 83 milyon ton CO₂ ile en yüksek seviyede emisyon oluşmuştur. 2017 yılından sonra emisyon miktarı azalarak 2020 yılında en düşük seviyede CO₂ miktarı elde edilmiştir. Ancak 2010 yılındaki CO₂ miktarının o zamanki şartlarda otomobil vs. ulaşım araçlarının mevcut durumdaki kadar yaygın kullanılmadığı durumu değerlendirilebilir.

Çizelge 4.7. Ulaşım sektör bazlı yıllık CO₂ emisyon miktarları (ton)

Yıl	Ulaşım sektörü CO ₂ emisyonu, ton
2010	44 382 598
2011	-
2012	-
2013	-
2014	-
2015	74 271 577
2016	80 207 781
2017	83 064 082
2018	82 902 425
2019	80 745 148
2020	79 032 479

Farklı oranlardaki ulaşılabilirlik faktörüne göre teorik olarak hesaplanan CO₂ emisyon kazanımları, ulaştırma ile meydana gelen CO₂ gaz salınım miktarları arasında oran kurulmuştur. Elde edilen sonuçlar bölüm 5’te yer alan sonuçlar ve tartışma kısmında Çizelge 5.13-15’te verilmiştir.

Bu bölümde, literatür araştırması sonucunda elde edilen verilerin işlenmesi ile uygun analiz yöntemleri geliştirilerek çalışmalar yürütölmüştür. Takip eden bölümde bu analizlerin sonuçları verilerek sonuçların tartışmaları yapılmıştır.

4.7. Model Doğruluğunun İncelenmesi

Geliştirilen tahmin modellerin doğruluğu zaman çizelgesi serileri ile karşılaştırılmıştır. İlk metot olarak, ortalama karekök hatası (Root Mean Squared Error, RMSE) metodu uygulanmıştır ve denklemi Eş.4.14'da gösterilmiştir.

$$RMSE = \sqrt{\sum_{t=1}^N \frac{(\hat{y}_t - y_t)^2}{N}} \quad (4.14)$$

Denklemde yer alan $\hat{y}_t$ t yılında tahmin edilen değeri ve y_t t yılındaki gerçek değeri ifade eder. İkinci metot olan ortalama mutlak yüzde hatası (Mean Absolute Percentage Error, MAPE) aynı şekilde tahmin değerleri gerçek zaman serisi verileriyle yapılmıştır. Eş. 4.15'de gösterilmiştir.

$$MAPE = \frac{1}{N} \sum_{t=1}^N \left| \frac{\hat{y}_t - y_t}{y_t} \right| \times \%100 \quad (4.15)$$

Tahminlerin doğruluğu, hata tahminine göre değerlendirilir, dolayısıyla RMSE ve MAPE değeri ne kadar küçük olursa, tahmin o kadar iyi olur [54]. Elde edilen MAPE değerleri dikkate alınarak modellerin doğruluğunun incelenmesi ve sonuçların yorumlanması için Çizelge 4.8'de tahmin doğruluğunun kriterleri yer almaktadır [55,56].

Çizelge 4.8. Tahmin doğruluğu için MAPE sonuçlarının yorumlanması

MAPE değerleri	Tahmin doğruluğu
MAPE < %10	Çok iyi tahmin
%11 < MAPE < %20	İyi tahmin
%21 < MAPE < %50	Kabul edilebilir tahmin
MAPE > %51	Hatalı tahmin

Elde edilen sonuçlar Bölüm 5'te detaylı olarak verilmiş ve karşılaştırılmıştır.

5. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Bu tez kapsamındaki çalışmada elde edilen sonuçlar ve bunların bilimsel tartışması bu bölümde verilmiştir.

5.1. Hayvan Sayısı Tahmini için Geliştirilen Metotlar

Geliştirilen üç farklı metodun sonuçları verilerek incelemesi yapılmıştır. En uygun metodun bulunması sonucunda tahmini hayvan sayısı hesaplanmıştır.

5.1.1. Metot A ile ilgili elde edilen sonuçlar ve tartışma

Bu metotta kişi başına düşen hayvan sayısı ve GSYH değerleri arasında bağlantı kurulamadığı için yalnızca kişi başına düşen hayvan sayısı hakkında net bir yorum yapmak mümkün değildir. GSYH değerlerinin artması ya da azalması kişi başına düşen hayvan sayıları arasında bir benzerlik kurulamamıştır. İki değerlerin aralarındaki fark çok yüksek olduğu için bu metot ile herhangi bir model yöntemi geliştirilmemiştir. Bu metodun uygulanması geçerli olmadığı için sıradaki Metot B'nin uygulanabilirliği incelenmiştir.

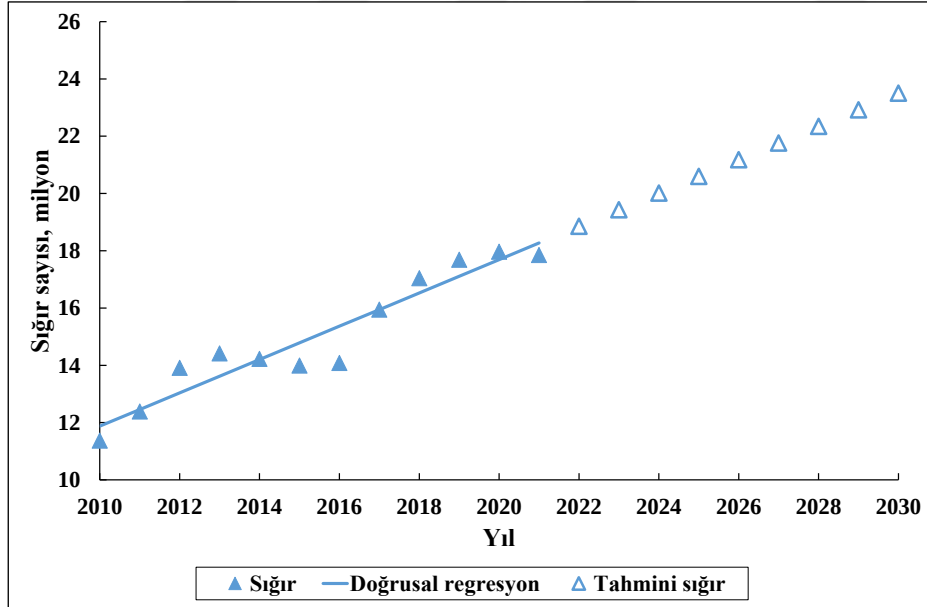
5.1.2. Metot B ile ilgili elde edilen sonuçlar ve tartışma

Bölüm 4'te açıklandığı üzere, 2010-2021 yılları arasında geçmişe dönük hayvan sayıları kullanılarak doğrusal regresyon metodu uygulanmıştır. Bağımsız değişken yıl (t) ve bağımlı değişken hayvan sayıları ($P_{sığır}$ ve P_{koyun}) tanımlanarak doğrusal denklemler elde edilmiştir. Sığır için Eş. 4.4 ve koyun için Eş. 4.5 denklemleri kullanılarak gelecek yıllardaki hayvan sayısı hesaplanmıştır. 2022 yılı sonrası için doğrusal regresyon metodu kullanılarak elde edilen tahmini sığır ve koyun sayıları Çizelge 5.1'de listelenmiştir.

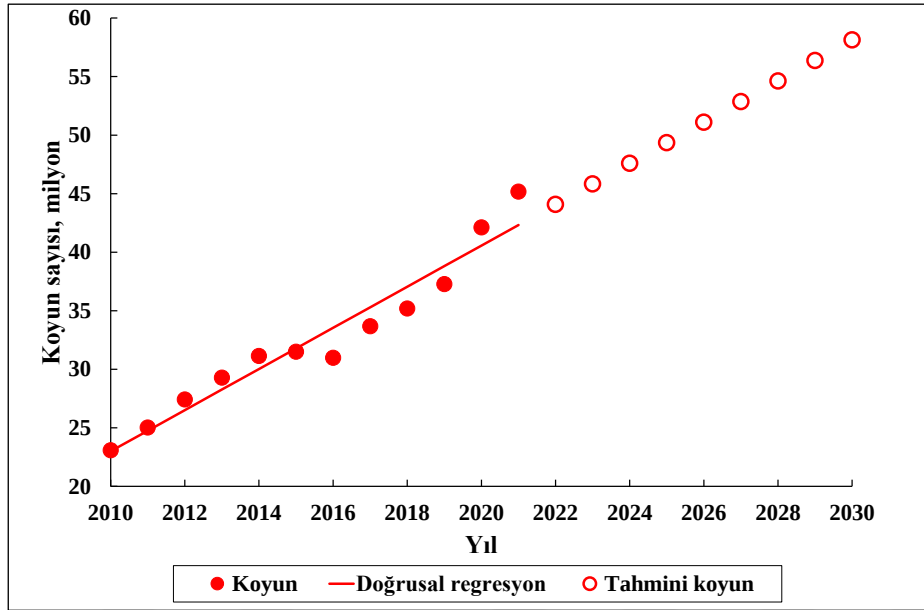
Çizelge 5.1. Doğrusal regresyon ile hesaplanan hayvan sayısı tahmini

Yıl	Sığır tahmini	Koyun tahmini
2022	18 852 298	44 076 618
2023	19 433 756	45 833 339
2024	20 015 213	47 590 060
2025	20 596 670	49 346 781
2026	21 178 128	51 103 502
2027	21 759 585	52 860 223
2028	22 341 043	54 616 944
2029	22 922 500	56 373 665
2030	23 503 958	58 130 386

Elde edilen sonuçların doğrultusunda TÜİK'ten alınan 2010-2021 yılları arasındaki hayvan sayıları ve doğrusal regresyon yöntemi ile hesaplanan hayvan sayıları, sığır için Şekil 5.1 ve koyun için Şekil 5.2'de gösterilmiştir.

Şekil 5.1. Doğrusal regresyon ile sığır sayısı tahmini

Şekil 5.2. Doğrusal regresyon ile koyun sayısı tahmini

Elde edilen bulgular doğrultusunda, 2010-2021 yılları arasındaki veriler ile doğrusal regresyon uygulanarak elde edilen tahmini sığır ve koyun sayıları, geçmişe dönük veriler ile oldukça güzel sonuç vermiştir. Gelecek yıllarda da grafiklerde gösterildiği üzere doğrusal bir şekilde hayvan sayısında artış olabileceği düşünülebilir. Bu metodun uygulanabilirliği Metot C'nin incelenmesinden sonra karar verilmiştir.

5.1.3. Metot C ile ilgili elde edilen sonuçlar ve tartışma

Bölüm 4'te açıklandığı üzere, Türkiye için nüfus menşeli yöntem kullanılarak geliştirilen bu metotta, son 3 yılın ortalama kişi başına düşen hayvan sayısı ve Türkiye'nin nüfus tahmin verileri arasında bir model geliştirilmiştir. Gelecek yıllar için hesaplanan sığır ve koyun sayısının sayısal değerleri Çizelge 5.2'de verilmiştir.

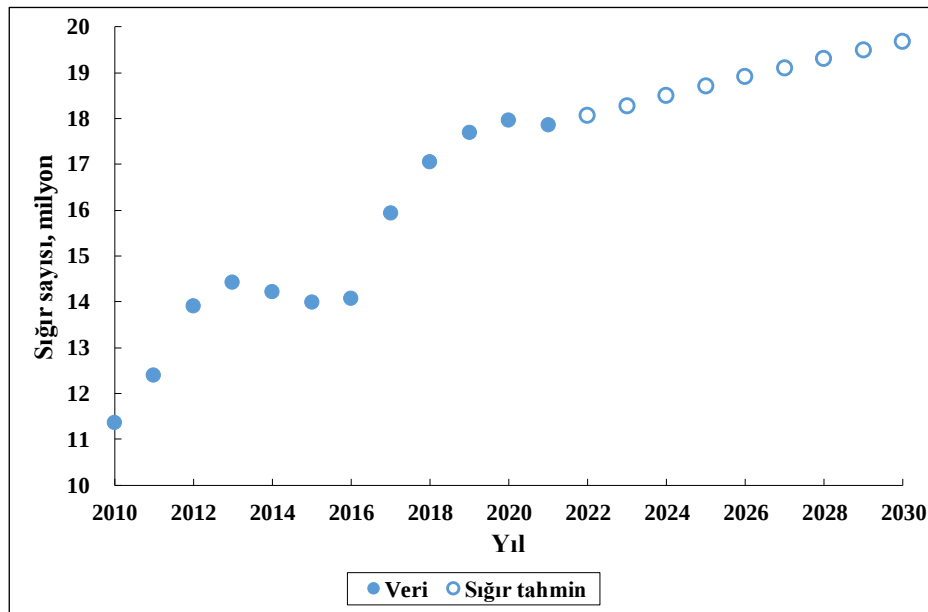
Çizelge 5.2. Metot C ile yapılan 2021 yılı sonrası için hayvan sayısı tahmini

Yıl	Sığır sayısı	Koyun sayısı
2022	18 067 809	42 046 860
2023	18 281 106	42 543 238
2024	18 493 117	43 036 622
2025	18 701 270	43 521 030
2026	18 905 414	43 996 108

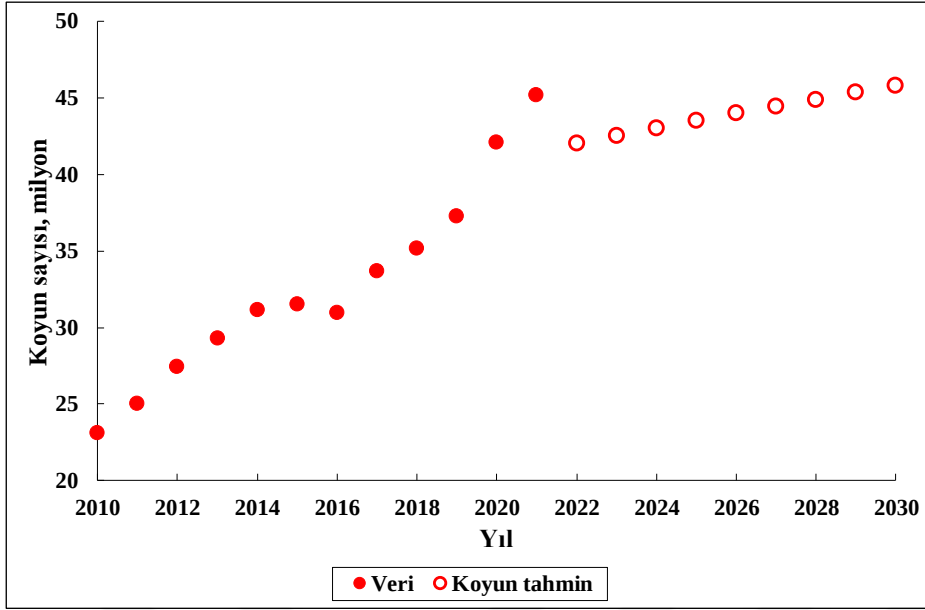
Çizelge 5.2.(devam) Metot C ile yapılan 2021 yılı sonrası için hayvan sayısı tahmini

2027	19 105 363	44 461 423
2028	19 300 921	44 916 521
2029	19 491 905	45 360 973
2030	19 678 141	45 794 375

Bunun sonucunda geriye dönük hayvan sayıları ve gelecek yıllar için hesaplanan hayvan sayıları Şekil 5.3 ve 5.4'te sırasıyla sığır ve koyun için verilmiştir.

Şekil 5.3. Metot C ile yapılan sığır sayısı tahmini

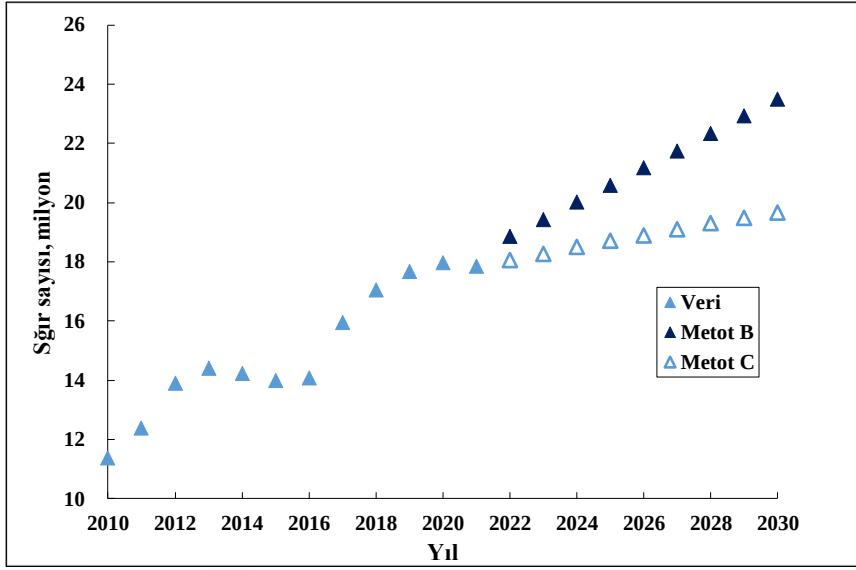

Şekil 5.4. Metot C ile yapılan koyun sayısı tahmini

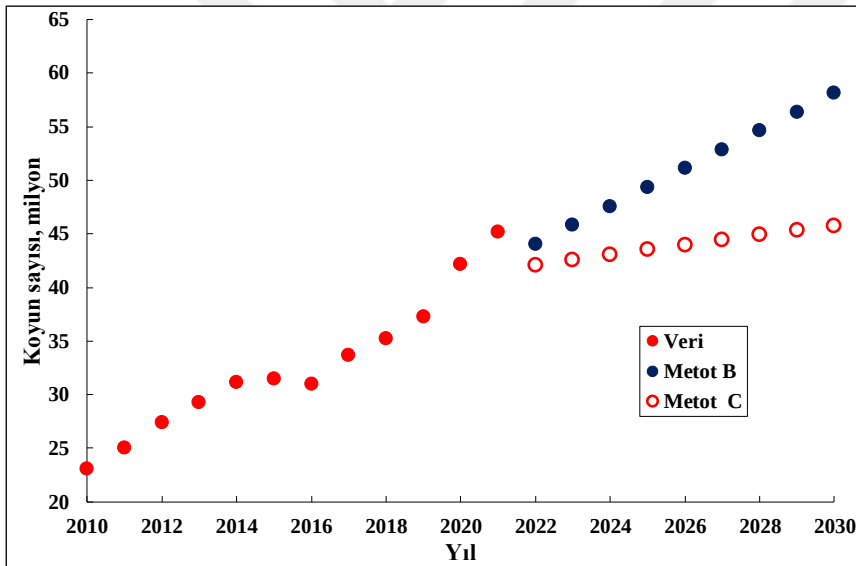
Sonuçlar detaylı olarak incelendiğinde elde edilen hayvan sayısı tahminlerinin geçmiş yıllardaki hayvan sayılarına paralel bir artış trendi göstermektedir. Hayvan sayısının gelecek yıllarda oluşturulan bu modeldeki gibi artış göstereceği göz önünde bulundurulabilir.

5.1.4. Metot B ve metot C'nin karşılaştırılması

Hangi metodun (Metot B veya C) gelecek yıllar için sağlıklı sonuçlar vereceğini görmek için Şekil 5.5 ve 5.6'da grafikleri çizilmiş ve detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Şekil 5.5. Sığır için metot B ve metot C'nin karşılaştırılması

Şekil 5.6. Koyun için metot B ve metot C'nin karşılaştırılması

Gelecek yıllardaki hayvan sayısı tahmini için sadece zamana bağlı verilerinin kullanılması sağlıklı olmayacağı farz edilmektedir. Bununla birlikte son 3 yılın ortalama kişi başına düşen hayvan sayısı alınarak yapılan hesaplama (Metot C) sonucunda Türkiye nüfusuna bağlı olarak hayvan sayısının tahmin edilmesinin daha sağlıklı olabileceği düşünülmektedir. Türkiye'nin ekonomik ve sosyal durumu göz önüne alındığında ve 06.02.2023 tarihinde ülkede hayvancılığının önemli bir kısmının yapıldığı güney doğu ve doğu bölgelerinde yaşanan büyük deprem felaketi sonucunda ülkedeki hayvan sayılarının gelecek yıllarda Metot B yerine Metot C'de tasvir edilen daha ölçülü bir artış desenini

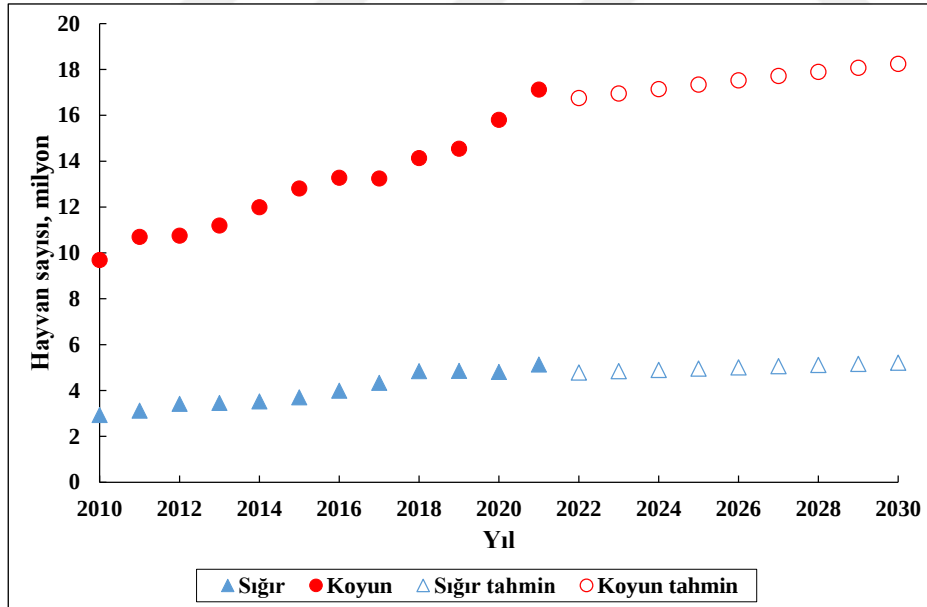

takip edeceği öngörülmektedir. Türkiye'nin yıllar içinde ekonomisinin daha iyi olması ve deprem felaketinin yaralarının sarılması sonucunda ise Metot C'den Metot B'ye doğru bir kayma olabileceğinde göz önüne alındığından Metot B yine bu tez çalışması kapsamında verilmiş; fakat biyodizel menşeli hesaplar için daha uygun ve hassas olacağı için Metot C ile devam edilmiştir.

5.2. Toplam Hayvansal Atık Yağ Miktarı

Bu aşamada öncelikle gelecek yıllar için kesilecek hayvan sayısı tahmin edilmiştir. Ardından hayvan başına oluşan atık yağ miktarı bulunmuş ve kesilecek hayvan sayısına göre oluşan toplam hayvansal atık yağ miktarı hesaplanmıştır.

Bölüm 4'te bahsedildiği üzere, 2022 yılı sonrası için Metot C ile hesaplanan tahmini hayvan sayısı ve ortalama kesilen hayvan (sığır ve koyun) yüzdesel oranları ile Eş. 4.7 kullanılarak gelecek yıllardaki kesilecek sığır ve koyun sayıları hesaplanmış ve Şekil 5.7'de gösterilmiştir.

Şekil 5.7. 2021 yılında sonra kesilecek tahmini hayvan sayıları (sığır ve koyun)

Buradan hareketle hayvan kesiminden ortaya çıkan atık yağ miktarları (Bkz. Çizelge 4.5) ile Türkiye'de bulunan hayvanların canlı ağırlıkları arasında doğru orantı kurulmuştur. Türkiye'deki sığır ve koyun için hayvan başına atık yağ miktarları sırasıyla 14,22 kg ve

2,07 kg olarak hesaplanmıştır. Buradan hareketle, yıllara göre hesaplanan hayvansal atık yağ miktarları Çizelge 5.3’de listelenmiştir.

Çizelge 5.3. 2010-2030 yılları arasında hayvansal atık yağ miktarları

Yıl	Sığır atık yağ (ton)	Koyun atık yağ (ton)	Toplam atık yağ (ton)	Veri Türü (Veri veya Model sonucu)
2010	41 694	20 060	61 754	Veri
2011	44 457	22 151	66 608	Veri
2012	48 660	22 264	70 925	Veri
2013	49 165	23 173	72 338	Veri
2014	50 128	24 823	74 951	Veri
2015	52 704	26 514	79 218	Veri
2016	56 793	27 484	84 278	Veri
2017	61 630	27 417	89 047	Veri
2018	68 892	29 256	98 147	Veri
2019	69 060	30 111	99 171	Veri
2020	68 439	32 708	101 148	Veri
2021	73 012	35 449	108 461	Veri
2022	68 059	34 676	102 735	Model sonucu
2023	68 863	35 085	103 948	Model sonucu
2024	69 661	35 492	105 153	Model sonucu
2025	70 445	35 891	106 337	Model sonucu
2026	71 214	36 283	107 497	Model sonucu
2027	71 968	36 667	108 634	Model sonucu
2028	72 704	37 042	109 746	Model sonucu
2029	73 424	37 409	110 832	Model sonucu
2030	74 125	37 766	111 891	Model sonucu

Çizelge 5.3’de verildiği üzere Türkiye’de kesilen hayvanlardan 2010, 2020 ve 2030 yıllarında yaklaşık olarak 62 bin, 101 bin ve 112 bin ton hayvansal atık yağının ortaya çıkabileceği hesaplanmıştır. Bu miktarda atık yağın sürdürülebilir bir şekilde bertaraf edilmesi ve/veya biyodizel üretiminde kullanılması Türkiye için elzemdir.

5.3. Potansiyel Biyodizel Üretim Miktarı ve Net Değerleri (TL)

Elde edilen toplam hayvansal atık yağ miktarı üç farklı ulaşılabilirlik faktörü göz önünde bulundurularak potansiyel biyodizel üretim miktarları ton ve litre cinsinden hesaplanmıştır. Aynı zamanda hayvansal atık yağlardan üretilmesi beklenen biyodizelin, dizele eşdeğer ve dizel net değeri (TL) de hesaplanmıştır. Elde edilen tüm sonuçlar ulaşılabilirlik faktörüne göre Çizelge 5.4-6'te listelenmiştir.

Çizelge 5.4. %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre potansiyel biyodizel üretim miktarı ve net değeri

Yıl	Potansiyel biyodizel üretimi (L)	%10 Ulaşılabilirlik Faktörü		
		Biyodizelin dizel eşdeğeri (L)	Dizel net değeri (TL)	Potansiyel biyodizel üretimi (Ton)
2010	7 098 191	6 543 025	163 575 633	6 175
2011	7 656 065	7 057 267	176 431 666	6 661
2012	8 152 268	7 514 660	187 866 506	7 092
2013	8 314 759	7 664 443	191 611 067	7 234
2014	8 615 077	7 941 272	198 531 794	7 495
2015	9 105 545	8 393 380	209 834 490	7 922
2016	9 687 079	8 929 431	223 235 765	8 428
2017	10 235 277	9 434 753	235 868 821	8 905
2018	11 281 316	10 398 979	259 974 469	9 815
2019	11 398 975	10 507 435	262 685 881	9 917
2020	11 626 159	10 716 850	267 921 253	10 115
2021	12 466 763	11 491 709	287 292 724	10 846
2022	11 808 595	10 885 017	272 125 436	10 273
2023	11 947 999	11 013 519	275 337 974	10 395
2024	12 086 563	11 141 246	278 531 138	10 515
2025	12 222 606	11 266 648	281 666 203	10 634
2026	12 356 029	11 389 635	284 740 884	10 750
2027	12 486 710	11 510 095	287 752 387	10 863
2028	12 614 521	11 627 910	290 697 760	10 975
2029	12 739 342	11 742 969	293 574 230	11 083

Çizelge 5.4. (devam) %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre potansiyel biyodizel üretim miktarı ve net değeri

2030	12 861 061	11 855 168	296 379 195	11 189

Hayvansal atık yağlarının %10'unun kullanılması halinde 2030 yılında yaklaşık 11 bin ton biyodizel üretilbileceği öngörülmektedir. Ayrıca, bu miktarda üretilbilecek olan biyodizelin dizel karşılığı net değeri, yaklaşık olarak 296 milyon TL'sidir. Bu da hayvansal atık yağlardan biyodizel üretiminin Türkiye ekonomisine sağlayacağı olası katkıyı net bir şekilde göstermektedir

Çizelge 5.5. %50 ulaşılabilirlik faktörüne göre potansiyel biyodizel üretim miktarı ve net değeri

Yıl	%50 Ulaşılabilirlik Faktörü			
	Potansiyel biyodizel üretimi (L)	Biyodizelin dizel eşdeğeri (L)	Dizel net değer (TL)	Potansiyel biyodizel üretimi (Ton)
2010	35 490 956	32 715 127	817 878 167	30 877
2011	38 280 325	35 286 333	882 158 330	33 304
2012	40 761 339	37 573 301	939 332 529	35 462
2013	41 573 795	38 322 213	958 055 337	36 169
2014	43 075 383	39 706 359	992 658 971	37 476
2015	45 527 726	41 966 898	1 049 172 452	39 609
2016	48 435 396	44 647 153	1 116 178 827	42 139
2017	51 176 387	47 173 764	1 179 344 105	44 523
2018	56 406 582	51 994 894	1 299 872 346	49 074
2019	56 994 876	52 537 176	1 313 429 403	49 586
2020	58 130 793	53 584 251	1 339 606 264	50 574
2021	62 333 815	57 458 545	1 436 463 618	54 230
2022	59 042 973	54 425 087	1 360 627 179	51 367
2023	59 739 997	55 067 595	1 376 689 868	51 974
2024	60 432 817	55 706 228	1 392 655 688	52 577
2025	61 113 031	56 333 241	1 408 331 015	53 168
2026	61 780 143	56 948 177	1 423 704 422	53 749
2027	62 433 548	57 550 477	1 438 761 936	54 317

Çizelge 5.5. (devam) %50 ulaşılabilirlik faktörüne göre potansiyel biyodizel üretim miktarı ve net değeri

2028	63 072 605	58 139 552	1 453 488 799	54 873
2029	63 696 712	58 714 846	1 467 871 149	55 416
2030	64 305 304	59 275 839	1 481 895 974	55 946

Çizelge 5.6. %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre potansiyel biyodizel üretim miktarı ve net değeri

Yıl	%100 Ulaşılabilirlik Faktörü			
	Potansiyel biyodizel üretimi (L)	Biyodizelin dizel eşdeğeri (L)	Dizel net değer (TL)	Potansiyel biyodizel üretimi (Ton)
2010	70 981 911	65 430 253	1 635 756 334	61 754
2011	76 560 650	70 572 666	1 764 316 659	66 608
2012	81 522 678	75 146 602	1 878 665 058	70 925
2013	83 147 590	76 644 427	1 916 110 674	72 338
2014	86 150 766	79 412 718	1 985 317 941	74 951
2015	91 055 452	83 933 796	2 098 344 905	79 218
2016	96 870 793	89 294 306	2 232 357 654	84 278
2017	102 352 773	94 347 528	2 358 688 209	89 047
2018	112 813 164	103 989 788	2 599 744 692	98 147
2019	113 989 752	105 074 352	2 626 858 805	99 171
2020	116 261 586	107 168 501	2 679 212 529	101 148
2021	124 667 630	114 917 089	2 872 927 236	108 461
2022	118 085 947	108 850 174	2 721 254 357	102 735
2023	119 479 993	110 135 189	2 753 379 736	103 948
2024	120 865 633	111 412 455	2 785 311 377	105 153
2025	122 226 061	112 666 481	2 816 662 030	106 337
2026	123 560 287	113 896 354	2 847 408 844	107 497
2027	124 867 097	115 100 955	2 877 523 873	108 634
2028	126 145 210	116 279 104	2 906 977 598	109 746
2029	127 393 423	117 429 692	2 935 742 298	110 832
2030	128 610 608	118 551 678	2 963 791 948	111 891

Hayvansal atık yağların ulaşılabilirlik faktörü %100 olduğunda yani hayvanların kesiminden sonra ortaya çıkan atık yağlarının tamamının biyodizel üretimi için kullanılması dâhilinde %10 ulaşılabilirlik faktöründe hesaplanan bu değerler 10 katına çıkmaktadır. Hayvansal atık yağların %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre 2030 yılında biyodizel üretimi 112 bin ton olup takribi 2,9 milyar TL kazanç sağlanması beklenmektedir. Tüm bunların sonucunda hayvansal atık yağların enerji üretmek için kullanılması ile Türkiye ekonomisi için oldukça kârlı bir adım olacağı düşünülmektedir.

5.4. Biyodizel Üretim Oranı

Bölüm 4'te bahsedildiği üzere 2010-2021 yılları arasında teorik olarak hesaplanan biyodizel üretim miktarı ile Türkiye'nin hâlihazırdaki biyodizel üretim kapasitesi karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar üç farklı ulaşılabilirlik faktörüne (%10, %50 ve %100) göre Çizelge 5.7-9'de listelenmiştir.

Çizelge 5.7. %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre yıllık biyodizel üretim oranı

Yıl	%10 Ulaşılabilirlik Faktörü		
	Potansiyel biyodizel üretimi (L)	Biyodizel üretimi (L)	Üretim oranı (%)
2010	7 098 191	8 574 713	82,78
2011	7 656 065	13 386 207	57,19
2012	8 152 268	20 378 161	40,00
2013	8 314 759	25 144 828	33,07
2014	8 615 077	37 057 471	23,25
2015	9 105 545	79 558 621	11,45
2016	9 687 079	73 684 336	13,15
2017	10 235 277	75 406 317	13,57
2018	11 281 316	124 570 415	9,06
2019	11 398 975	136 082 094	8,38
2020	11 626 159	85 719 255	13,56
2021	12 466 763	68 269 316	18,26
Ortalama			26,98

Çizelge 5.8. %50 ulaşılabilirlik faktörüne göre yıllık biyodizel üretim oranı

%50 Ulaşılabilirlik Faktörü			
Yıl	Potansiyel biyodizel üretimi (L)	Biyodizel üretimi (L)	Üretim oranı (%)
2010	35 490 956	8 574 713	413,90
2011	38 280 325	13 386 207	285,97
2012	40 761 339	20 378 161	200,02
2013	41 573 795	25 144 828	165,34
2014	43 075 383	37 057 471	116,24
2015	45 527 726	79 558 621	57,23
2016	48 435 396	73 684 336	65,73
2017	51 176 387	75 406 317	67,87
2018	56 406 582	124 570 415	45,28
2019	56 994 876	136 082 094	41,88
2020	58 130 793	85 719 255	67,82
2021	62 333 815	68 269 316	91,31
Ortalama			134,88

Çizelge 5.9. %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre biyodizel üretim oranı

%100 Ulaşılabilirlik Faktörü			
Yıl	Potansiyel biyodizel üretimi (L)	Biyodizel üretimi (L)	Üretim oranı (%)
2010	70 981 911	8 574 713	827,81
2011	76 560 650	13 386 207	571,94
2012	81 522 678	20 378 161	400,05
2013	83 147 590	25 144 828	330,67
2014	86 150 766	37 057 471	232,48
2015	91 055 452	79 558 621	114,45
2016	96 870 793	73 684 336	131,47
2017	102 352 773	75 406 317	135,74
2018	112 813 164	124 570 415	90,56

Çizelge 5.9. (devam) %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre biyodizel üretim oranı

2019	113 989 752	136 082 094	83,77
2020	116 261 586	85 719 255	135,63
2021	124 667 630	68 269 316	182,61
Ortalama			269,76

Bu çalışma kapsamında teorik olarak hayvan atık yağlarından elde edilen biyodizelin üretim miktarı ile Türkiye'nin hâlihazırda bulunan biyodizel üretim kapasitesi arasında kıyaslaması yapılmıştır. 2010-2021 yılları arasında hayvansal atık yağları %10, %50 ve %100 oranlarında ulaşılabilirlik faktörleri ile elde edilip biyodizel üretiminde kullanılsaydı; Türkiye'nin biyodizel üretiminin ortalama olarak yaklaşık %27, %135 ve %270'i karşılanabileceği hesaplanmıştır. Bunun sonucunda eğer hayvan yağlarından biyodizel üretilmiş olsaydı Türkiye'nin biyodizel üretim kapasitesinin çok üzerinde bir değerlerde olacağı hesaplanmış ve kanıtlanmıştır.

5.5. Biyodizelin CO₂ Gazı Kazanım Miktarları

Önceki bölümde teorik olarak hayvansal atık yağlarından elde edilen biyodizelin TL cinsinden kazançları tartışılmıştır. Bu bölümde ise biyodizelin çevreye olan kazanımları incelenmiştir.

Yine bu bölümde de hayvansal atık yağların farklı ulaşılabilirlik faktörüne göre 3 farklı durumu (%10, %50 ve %100) göz önünde bulundurulmuştur. Teorik olarak hayvansal atık yağlardan elde edilen biyodizelin; dizel (petrol menşeli) yakıta göre CO₂ emisyon kazanımı ve soyadan üretilmiş biyodizele göre CO₂ emisyon kazanım miktarları hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Çizelge 5.10-12'de verilmiştir.

Çizelge 5.10. %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyonu kazanım miktarları

Yıl	%10 Ulaşılabilirlik Faktörü		
	Potansiyel biyodizel üretimi (L)	Dizel yakıta göre CO ₂ kazanımı (kg)	Soya biyodizeline göre CO ₂ kazanımı (kg)
2010	7 098 191	15 235 557	5 281 054
2011	7 656 065	16 432 978	5 696 112

Çizelge 5.10. (devam) %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyonu kazanım miktarları

2012	8 152 268	17 498 028	6 065 287
2013	8 314 759	17 846 799	6 186 181
2014	8 615 077	18 491 401	6 409 617
2015	9 105 545	19 544 142	6 774 526
2016	9 687 079	20 792 347	7 207 187
2017	10 235 277	21 968 999	7 615 046
2018	11 281 316	24 214 217	8 393 299
2019	11 398 975	24 466 760	8 480 838
2020	11 626 159	24 954 387	8 649 862
2021	12 466 763	26 758 660	9 275 272
2022	11 808 595	25 345 968	8 785 594
2023	11 947 999	25 645 186	8 889 312
2024	12 086 563	25 942 599	8 992 403
2025	12 222 606	26 234 602	9 093 619
2026	12 356 029	26 520 980	9 192 885
2027	12 486 710	26 801 474	9 290 112
2028	12 614 521	27 075 808	9 385 204
2029	12 739 342	27 343 724	9 478 071
2030	12 861 061	27 604 981	9 568 629

Çizelge 5.11. %50 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyonu kazanım miktarları

Yıl	%50 Ulaşılabilirlik Faktörü		
	Potansiyel biyodizel üretimi (L)	Dizel yakıtı göre CO ₂ kazanımı (kg)	Soya biyodizeline göre CO ₂ kazanımı (kg)
2010	35 490 956	76 177 787	26 405 271
2011	38 280 325	82 164 890	28 480 562
2012	40 761 339	87 490 138	30 326 436
2013	41 573 795	89 233 994	30 930 904
2014	43 075 383	92 457 003	32 048 085
2015	45 527 726	97 720 711	33 872 628
2016	48 435 396	103 961 735	36 035 935

Çizelge 5.11. (devam) %50 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyonu kazanım miktarları

2017	51 176 387	109 844 996	38 075 232
2018	56 406 582	121 071 087	41 966 497
2019	56 994 876	122 333 802	42 404 188
2020	58 130 793	124 771 934	43 249 310
2021	62 333 815	133 793 301	46 376 359
2022	59 042 973	126 729 838	43 927 972
2023	59 739 997	128 225 929	44 446 558
2024	60 432 817	129 712 997	44 962 016
2025	61 113 031	131 173 009	45 468 095
2026	61 780 143	132 604 900	45 964 427
2027	62 433 548	134 007 368	46 450 560
2028	63 072 605	135 379 039	46 926 018
2029	63 696 712	136 718 622	47 390 353
2030	64 305 304	138 024 905	47 843 146

Çizelge 5.12. %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyonu kazanım miktarları

%100 Ulaşılabilirlik Faktörü			
Yıl	Potansiyel biyodizel üretimi (L)	Dizel yakıtı göre CO ₂ kazanımı (kg)	Soya biyodizeline göre CO ₂ kazanımı (kg)
2010	70 981 911	152 355 574	52 810 542
2011	76 560 650	164 329 780	56 961 124
2012	81 522 678	174 980 275	60 652 872
2013	83 147 590	178 467 988	61 861 807
2014	86 150 766	184 914 005	64 096 170
2015	91 055 452	195 441 421	67 745 256
2016	96 870 793	207 923 470	72 071 870
2017	102 352 773	219 689 992	76 150 463
2018	112 813 164	242 142 174	83 932 994
2019	113 989 752	244 667 603	84 808 375
2020	116 261 586	249 543 868	86 498 620
2021	124 667 630	267 586 602	92 752 717

Çizelge 5.12. (devam) %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyonu kazanım miktarları

2022	118 085 947	253 459 676	87 855 944
2023	119 479 993	256 451 858	88 893 115
2024	120 865 633	259 425 995	89 924 031
2025	122 226 061	262 346 018	90 936 190
2026	123 560 287	265 209 800	91 928 853
2027	124 867 097	268 014 736	92 901 120
2028	126 145 210	270 758 078	93 852 036
2029	127 393 423	273 437 244	94 780 707
2030	128 610 608	276 049 809	95 686 292

Sonuçlara bakıldığında %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre 2030 yılında dizel yakıta kıyasla yaklaşık 27 bin ton CO₂ emisyon gazından kazanım sağlanacağı hesaplanmıştır. Soyadan elde edilen biyodizele kıyasla çevreye 9 bin ton CO₂ gazının daha az salınma miktarı bulunmuştur. Ulaşılabilirlik faktörü arttığında CO₂ emisyon kazanımları da doğru orantılı artış göstermektedir. Böylece, çevreye salınan zararlı gazların minimum seviyeye indirilmesi için yapılabilecek doğru adımlardan bir tanesi olacaktır.

5.6. Biyodizelin CO₂ Gazı Kazanım Oranları

Ulaşım sektöründe kullanılan dizelin yanması sonucu ortaya çıkan CO₂ gazlarının emisyon miktarları verilmiştir. Buna ek olarak, önceki bölümde teorik olarak hesaplanan biyodizelin CO₂ emisyon miktarları ile arasında incelemesi yapılmıştır ve üç farklı ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyon oranları Çizelge 5.13-15'te listelenmiştir.

Çizelge 5.13. %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyon oranı

%10 Ulaşılabilirlik Faktörü			
Yıl	TÜİK ulaşım sektörü CO ₂ emisyonu, ton	CO ₂ kazanım, ton	Oran (%)
2010	44 382 598	15 236	0,034
2011	-	16 433	-
2012	-	17 498	-
2013	-	17 847	-

Çizelge 5.13.(devam) %10 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyon oranı

2014	-	18 491	-
2015	74 271 577	19 544	0,026
2016	80 207 781	20 792	0,026
2017	83 064 082	21 969	0,026
2018	82 902 425	24 214	0,029
2019	80 745 148	24 467	0,030
2020	79 032 479	24 954	0,032
Ortalama			0,029

Çizelge 5.14. %50 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyon oranı

%50 Ulaşılabilirlik Faktörü			
Yıl	TÜİK ulaşım sektörü CO ₂ emisyonu, ton	CO ₂ kazanım, ton	Oran (%)
2010	44 382 598	76 178	0,172
2011	-	82 165	-
2012	-	87 490	-
2013	-	89 234	-
2014	-	92 457	-
2015	74 271 577	97 721	0,132
2016	80 207 781	103 962	0,130
2017	83 064 082	109 845	0,132
2018	82 902 425	121 071	0,146
2019	80 745 148	122 334	0,152
2020	79 032 479	124 772	0,158
Ortalama			0,146

Çizelge 5.15. %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre CO₂ emisyon oranı

%100 Ulaşılabilirlik Faktörü			
Yıl	TÜİK ulaşım sektörü CO ₂ emisyonu, ton	CO ₂ kazanım, ton	Oran (%)
2010	44 382 598	152 356	0,343
2011	-	164 330	-
2012	-	174 980	-
2013	-	178 468	-
2014	-	184 914	-
2015	74 271 577	195 441	0,263
2016	80 207 781	207 923	0,259
2017	83 064 082	219 690	0,264
2018	82 902 425	242 142	0,292
2019	80 745 148	244 668	0,303
2020	79 032 479	249 544	0,316
Ortalama			0,292

Yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen sonuçlara göre 2010-2020 yılları arasında kesilen hayvanlardan ortaya çıkan atık yağlar %10, %50 ve %100 oranında geri kazanılıp biyodizel üretiminde kullanılsaydı, ulaşım sektöründen ortaya çıkan sera gazı salınımlarının yaklaşık olarak %0,029, %0,146 ve %0,292'si bertaraf edilebilecekti. Bu da hayvansal atık yağlardan biyodizel üretiminin Türkiye'nin en önemli sera gazı salınım kaynaklarından biri olan ulaştırma sektörüne sağlayacağı faydayı net bir şekilde ortaya koymaktadır.

5.7. Model Doğruluğunun Sonuçları

Bölüm 4'te yapılan iki farklı yöntem sonucunda elde edilen değerler aşağıdaki Çizelge 5.16'te verilmiştir.

Çizelge 5.16. Sığır ve koyun nüfus modellerinin RMSE ve MAPE (%) değerleri

Parametre	Sığır, metot B	Koyun, metot B	Sığır, metot C	Koyun, metot C
RMSE	631 635	1 549 255	2 282 685	8 050 809

Çizelge 5.16. (devam) Sığır ve koyun nüfus modellerinin RMSE ve MAPE (%) değerleri

MAPE (%)	3,50	3,77	13,66	25,05

Çizelge 4.8’de verilen tahmin doğruluğu kriterleri dikkate alındığında Metot B’ye göre elde edilen sığır ve koyunun MAPE değerleri %10’dan küçük olduğu için çok iyi tahmin olarak yorumlanmıştır. Aynı zamanda metot C’ye göre elde edilen sığır ve koyunun MAPE değerleri sırasıyla iyi tahmin ve kabul edilebilir tahmin olarak yorumlanmıştır.

Önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere (Bkz. Bölüm 5.1.4) gelecek yıllardaki hayvan sayısının tahmini için sadece zamana bağlı verilerinin kullanılması (metot B) sağlıklı çıktıların elde edilmesine yardımcı olmamıştır. Her ne kadar MAPE (%) değeri düşük çıksa da bilimsel açıdan uygun olan bir model değildir. Metot C’nin model gelişimi ve teorisi daha uygun olduğu için model çalışmalarında kullanılmıştır. Ayrıca, bu metodun MAPE (%) değerlerinin iyi ve kabul edilebilir tahmin kriterlerinde yer alması modelin istatistiki açıdan da uygun olduğunu göstermektedir.

6. SONUÇ

Bu tez çalışmasında, kimya ve süreç mühendisliği çerçevesinde hammadde olarak kullanılabilecek olan hayvansal atık yağlarından biyodizel üretiminin teknik ve ekonomik analiz yapılmıştır. Biyodizel, hayvansal ya da bitkisel yağlardan transesterifikasyon yöntemi ile elde edilen bir yakıt türüdür. Yenilenebilir, sürdürülebilir ve çevre dostu olması nedeniyle ulaşım sektöründe kullanılan petrol menşeli dizel yakıta alternatif olarak kullanılmaktadır. Hayvansal atık yağlarının biyodizel üretiminde kullanılması fikri çerçevesinde i) atık yağların bertarafından kaynaklı atık yönetimi ve ii) petrol menşeli dizel yakıtın çevresel etkilerinin azaltılması sonucundaki sera gazı kazanımları detaylı olarak irdelenmiştir. Atık yağın sürdürülebilir bir şekilde bertaraf edilmesi ve biyodizel üretiminde kullanılmasının Türkiye'nin ekonomik kalkınmasına sağlayacağı faydalar net şekilde ortaya konmuştur. Tez kapsamında yapılan çalışmaların en önemli sonuçları sırasıyla verilmiştir. 2022 yılı sonrası hayvan sayısının tahmini için üç farklı metot geliştirilmiştir. En iyi sonucu veren Türkiye için nüfus menşeli hayvan sayısı modeli esas alınarak diğer adımlar sırasıyla analiz edilmiştir. Türkiye'deki sığır ve koyunun canlı ağırlıkları ile hayvan başına düşen atık yağ miktarı arasında oran kurularak geçmişe dönük ve gelecek yılların toplam atık yağ bulunmuştur. 2021 ve 2030 yılları için sırasıyla yaklaşık olarak 108 ve 112 bin ton toplam hayvansal atık yağ elde edileceği hesaplanmıştır. Bunun doğrultusunda %10, %50 ve %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre 2030 yılında sırasıyla yaklaşık olarak 13 bin, 64 bin ve 129 bin m³ potansiyel biyodizel üretimi gerçekleşeceği hesaplanmıştır. Bu miktarlarda üretilebilecek olan biyodizelin dizel karşılığı net değeri %10, %50 ve %100 ulaşılabilirlik faktörüne göre 2030 yılında sırasıyla yaklaşık olarak 296 milyon, 1,4 milyar ve 2,9 milyar TL olacağı elde edilmiştir (2022 yılı piyasa değerine göre). Türkiye'de üretilmekte olan biyodizel üretim kapasitesi ile elde edilen sonuçlar karşılaştırıldığında 2010-2021 yılları arasında %10, %50 ve %100 oranlarında ulaşılabilirlik faktörleri ile elde edilip biyodizel üretiminde kullanılsaydı; Türkiye'nin biyodizel üretiminin ortalama olarak yaklaşık %33, %164 ve %328'i karşılanabileceği hesaplanmıştır. Bunlara ek olarak, biyodizelin yanması sonucu oluşturacağı CO₂ gazı emisyon kazanım miktarı 2010-2021 yılları arasında %10, %50 ve %100 oranlarında ulaşılabilirlik faktörlerine göre Türkiye'nin CO₂ gazı salınım kazanım miktarları ortalama yaklaşık %0,029, %0,146 ve %0,292'ü olarak hesaplanmıştır. Tez çalışması boyunca elde edilen bulgulara bakıldığında geçmişe dönük ve gelecek yıllarda

hayvansal atık yağların biyodizel üretiminde kullanılması hem çevre için hem de ekonomik açıdan Türkiye'ye net bir katkı sağlayacağı görülmüştür. Çevreye salınan gazların minimum seviyeye getirme çabalarından bir tanesi olacağı düşünülebilir. Türkiye'de hâlihazırda üretilmekte olan bitkisel yağlardan biyodizel üretimine katkı sağlayacağı ve mevcut durumdaki üretim kapasitesinin çok daha fazla üstünde olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu yüksek lisans tezinin yayınlamasıyla birlikte bilimsel literatürde yerini alacak bu çalışma, gelecekte yapılacak ekonomik ve teknik analizli diğer çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Santos, L. (2022). The impact of nutrition and lifestyle modification on health. *European Journal of Internal Medicine*, 97, 18-25.
2. Singh, A. and Rashid, M. (2017). Impact of animal waste on environment, its managemental strategies and treatment protocols to reduce environmental contamination. *Veterinary Science Research Journal*, 8, 1–12.
3. Alajmi, F. S. M. D. A., Hairuddin, A. A., Adam, N. M. and Abdullah, L. C. (2018). Recent trends in biodiesel production from commonly used animal fats. *International Journal of Energy Research*, 42, 885–902.
4. Banković-Ilić, I. B., Stojković, I. J., Stamenković, O. S., Veljkovic, V. B. and Hung, Y. T. (2014). Waste animal fats as feedstocks for biodiesel production. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 32, 238–54.
5. İnternet: Ecofys. (2016). Indirect emissions from rendered animal fats used for biodiesel. URL: <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/Annex%20II%20Case%20study%202.pdf>, Son Erişim Tarihi: 22.08.2022.
6. İnternet: US EPA Vegetable Oils and Animal Fats. (2022). URL: <https://www.epa.gov/emergency-response/vegetable-oils-and-animal-fats>, Son Erişim Tarihi: 22.08.2022.
7. Ramos, M., Dias, A. P. S., Puna, J. F., Gomes, J., and Bordado, J. C. (2019). Biodiesel production processes and sustainable raw materials. *Energies*, 12(23), 4408.
8. İnternet: Motorin Türlerine Biodizel Harmanlanması Hakkında Tebliğ. (2017). URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170616-8.htm>, Son Erişim Tarihi: 22.01.2023.
9. İnternet: Gizlenci Ş, Acar M. (2008). Enerji Bitkileri ve Biyoyakıtlar. Samsun. URL: <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/ktae/Belgeler/brosurler/Enerji%20Tar%C4%B1m%C4%B1%20ve%20Biyoyak%C4%B1tlar%20Sekt%C3%B6rel%20Raporu.pdf>, Son Erişim Tarihi: 04.04. 2023.
10. İnternet: İnsan Tüketimi Amacıyla Kullanılmayan Hayvansal Yan Ürünler Yönetmeliği. (2011). URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111224-3.htm>, Son Erişim Tarihi: 04.08. 2022.
11. İnternet: EFRA Rendered fat. (Tarih yok). URL: <https://efpra.eu/rendered-products/rendered-fat/>, Son Erişim Tarihi: 22.08.2022.
12. Toldrá-Reig, F., Mora, L. and Toldrá, F. (2020). Trends in biodiesel production from animal fat waste. *Applied Sciences*, 10 (10), 3644.
13. Cinel, A.M. (2019). *Forecasting and Analysing Sustainability of Biodiesel Production from Waste Cooking Oils in Turkey Till 2030 and Generating Decision Support Tools and Sustainability Scenarios*, Master's Thesis, Gebze Technical University Graduate School of Natural and Applied Sciences, Kocaeli, 5-12.

14. Adewale, P., Dumont, M. and Ngadi, M. (2015). Recent trends of biodiesel production from animal fat wastes and associated production techniques. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 45, 574–88.
15. Chavarria-Hernandez, J., Ordóñez, L., Barahona-Pérez, L. F., Castro-Gomez, M. and Paredes-Cervantes, S. (2017). Perspectives on the utilization of waste fat from beef cattle and fowl for biodiesel production in Mexico. *Journal of Chemical Technology & Biotechnology*, 92(5), 899–905.
16. Janaun, J. and Ellis, N. (2010). Perspectives on biodiesel as a sustainable fuel. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 14(4), 1312–1320.
17. Kumbhar, V., Pandey, A., Sonawane, C. R., El-Shafay, A. S., Panchal, H. and Chamkha, A. J. (2022). Statistical analysis on prediction of biodiesel properties from its fatty acid composition. *Case Studies in Thermal Engineering*, 30, 101775.
18. Balat, M. ve Balat, H. (2010). Progress in biodiesel processing. *Applied Energy*, 87(6), 1815–3185.
19. Ahmad, A. L., Yasin, N. H. M., Derek, C. J. C. and Lim, J. K. (2011). Microalgae as a sustainable energy source for biodiesel production: A review. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 15(1), 584–593.
20. Coronado, C. R., de Carvalho, J. A. and Silveira, J. L. (2009). Biodiesel CO₂ emissions: A comparison with the main fuels in the Brazilian market. *Fuel Processing Technology*, 90(2), 204–211.
21. Verma, T. N., Shrivastava, P., Rajak, U., Dwivedi, G., Jain, S., Zare, A., Shukla, A. K. and Verma, P. (2021). A comprehensive review of the influence of physicochemical properties of biodiesel on combustion characteristics, engine performance and emissions. *Journal of Traffic and Transportation Engineering (English Edition)*, 8(2), 510–533.
22. Balat, M. (2006). Fuel characteristics and the use of biodiesel as a transportation fuel. *Energy Sources, Part A: Recovery, Utilization and Environmental Effects*, 28(9), 855–864.
23. Mata, T. M., Cardoso, N., Ornelas, M., Neves, S. and Caetano, N. S. (2011). Evaluation of two purification methods of biodiesel from beef tallow, pork lard, and chicken fat. *Energy and Fuels*, 25, 4756–4762.
24. Encinar, J. M., Sánchez, N., Martínez, G. and García, L. (2011). Study of biodiesel production from animal fats with high free fatty acid content. *Bioresource Technology*, 102(23), 10907–10914.
25. Bhatti, H. N., Hanif, M. A., Qasim, M. and Ata-ur-Rehman. (2008). Biodiesel production from waste tallow. *Fuel*, 87(13-14), 2961–2966.
26. Atabani, A. E., Silitonga, A. S., Badruddin, I. A., Mahlia, T. M. I., Masjuki, H. H. and Mekhilef, S. (2012). A comprehensive review on biodiesel as an alternative energy resource and its characteristics. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 16(4), 2070–2093.

27. Ismail, S .A. E. A., Ali, R. F. M. (2015). Physico-chemical properties of biodiesel manufactured from waste frying oil using domestic adsorbents. *Science and Technology of Advanced Materials*, 16(3), 1-9.
28. Dzida, M. and Prusakiewicz, P. (2008). The effect of temperature and pressure on the physicochemical properties of petroleum diesel oil and biodiesel fuel. *Fuel*, 87, 1941–1948.
29. Sakthivel, R., Ramesh, K., Purnachandran, R. and Mohamed Shameer, P. (2018). A review on the properties, performance and emission aspects of the third generation biodiesels. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 82, 2970–2992.
30. Avhad, M. R. and Marchetti, J. M. (2016). Innovation in solid heterogeneous catalysis for the generation of economically viable and ecofriendly biodiesel: A review. *Catalysis Reviews*, 58 (2), 157-208.
31. Silitonga, A. S., Atabani, A. E., Mahlia, T. M. I., Masjuki, H. H., Badruddin, I. A. and Mekhilef, S. (2011). A review on prospect of *Jatropha curcas* for biodiesel in Indonesia. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 15, 3733–56.
32. Melikoglu, M., and Cinel, A. M. (2020). Food waste-water-energy nexus: Scrutinising sustainability of biodiesel production from sunflower oil consumption wastes in Turkey till 2030. *Environmental Technology & Innovation*, 17, 100628.
33. Luo, X., Ge, X., Cui, S. and Li, Y. (2016). Value-added processing of crude glycerol into chemicals and polymers. *Bioresource Technology*, 215, 144–54.
34. Alleman, T. L., McCormick, R. L., Christensen, E. D., Fioroni, G., Moriarty, K. and Yanowitz, J. (2016). *Biodiesel handling and use guide* (5th edition). United States: Nova Science Publishers, 1-98.
35. Kirubakaran, M., and Arul Mozhi Selvan, V. (2018). A comprehensive review of low cost biodiesel production from waste chicken fat. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 82, 390–401.
36. Ramadhas, A. S., Jayaraj, S. and Muraleedharan, C. (2005). Biodiesel production from high FFA rubber seed oil. *Fuel*, 84, 335–40.
37. İnternet: TÜİK Hayvan Üretim İstatistikleri. (2021). URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayvansal-Uretim-Istatistikleri-Haziran-2021-37208>, Son Erişim Tarihi: 24.07.2022.
38. İnternet: FAOSTAT Crops and livestock products. (2022). URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL>, Son Erişim Tarihi: 22.07.2022.
39. İnternet: TÜİK Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla. (2020). URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2020-37184>, Son Erişim Tarihi: 24.07.2022.
40. İnternet: Worldbank GDP per capita (current US\$). (2022). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>, Son Erişim Tarihi: 29.08.2022.

41. İnternet: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. (2021). URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500>, Son Erişim Tarihi: 24.07.2022.
42. İnternet: Worldbank Population, total. (2022). URL: https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?end=2021&name_desc=false&start=2001&view=chart, Son Erişim Tarihi: 10.08.2022.
43. İnternet: TÜİK Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080. (2018). URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-Projeksiyonlari-2018-2080-30567>. Son Erişim Tarihi: 24.07.2022.
44. İnternet: TÜİK Kırmızı Et Üretim İstatistikleri, 2010-2021. (2022). URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Red-Meat-Production-Statistics-2020-2021-45671>, Son Erişim Tarihi: 31.08.2022.
45. Jayathilakan, K., Sultana, K., Radhakrishna, K. and Bawa, A.S. (2012). Utilization of byproducts and waste materials from meat, poultry and fish processing industries: A review. *Journal of Food Science and Technology*, 49, 278–93.
46. İnternet: UNL Beef How Many Pounds of Meat Can We Expect From A Beef Animal? (2020). URL: <https://beef.unl.edu/beefwatch/2020/how-many-pounds-meat-can-we-expect-beef-animal>, Son Erişim Tarihi: 10.08.2022.
47. İnternet: Et ve Süt Kurumu Kırmızı Et. (tarih yok). URL: <https://www.esk.gov.tr/tr/11009/Et>, Son Erişim Tarihi: 07.09.2022.
48. da Cunha, M.E., Krause, L.C., Moraes, M.S.A., Faccini, C.S., Jacques, R.A., Almeida, S.R. Rodrigues, M.R.A. and Caramao, E.B. (2009). Beef tallow biodiesel produced in a pilot scale. *Fuel Processing Technology*, 90(4), 570–575.
49. Harahap, F., Silveira, S. and Khatiwada, D. (2019). Cost competitiveness of palm oil biodiesel production in Indonesia. *Energy*, 170, 62–72.
50. İnternet: Opet Fiyat Arşivi. (2022). URL: <https://www.opet.com.tr/akaryakit-fiyatlari-arsivi>, Son Erişim Tarihi: 16.02.2023.
51. İnternet: EPDK LPG Piyasası Yıllık Sektör Raporu Listesi (2022). URL: <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/3-0-108-1002/lpgyillik-sektor-raporlari>, Son Erişim Tarihi: 16.08.2022.
52. Benti, N.E., Aneseyee, A.B., Geffe, C.A., Woldegiyorgis, T.A., Gurmesa, G.S., Bibiso, M, Asfaw, A.A., Milki, A.W. and Mekonnen, Y.S. (2023). Biodiesel production in Ethiopia: Current status and future prospects. *Scientific African*, 19, 1531.
53. İnternet: TÜİK Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, 1990 - 2023. (2023). URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2021-49672>, Son Erişim Tarihi: 05.05.2023.
54. Melikoglu, M. (2013). Vision 2023: Forecasting Turkey's natural gas demand between 2013 and 2030. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 22, 393–400.

55. Lewis, C.D. (1982). *Industrial and business forecasting methods: A practical guide to exponential smoothing and curve fitting*, London; Boston; Butterworth Scientific.
56. Kasemset, C., Sae-Haew, N. and Sopadang, A. (2014). Multiple regression model for forecasting quantity of supply of off-season longan. *Chiang Mai University Journal of Natural Sciences*, 13, 391–402.

EK-1.Türkiye ve diğer ülkelerin gayri safi yurt içi hâsıla verileri

Çizelge 1. 2010-2021 yılları arasında Türkiye ve diğer ülkelerin kişi başına düşen GSYH (\$) değerleri

Yıl	Kişi başına düşen GSYH (\$)					
	Türkiye	Amerika	Fransa	Güney Kore	İsrail	İtalya
2010	10 629	48 651	40 678	23 087	30 780	36 036
2011	11 289	50 066	43 848	25 096	33 776	38 650
2012	11 675	51 784	40 872	25 467	32 668	35 052
2013	12 582	53 291	42 605	27 183	36 499	35 560
2014	12 178	55 124	43 069	29 250	37 848	35 566
2015	11 085	56 763	36 653	28 732	35 808	30 242
2016	10 964	57 867	37 063	29 289	37 330	30 961
2017	10 696	59 915	38 781	31 617	40 774	32 407
2018	9 793	62 805	41 593	33 437	42 063	34 622
2019	9 208	65 095	40 579	31 902	43 951	33 673
2020	8 597	63 028	39 037	31 598	44 178	31 835
2021	9 539	69 288	43 519	34 758	51 430	35 551

EK-2. Türkiye ve diğer ülkelerin insan nüfusu verileri

Çizelge 2. 2010-2021 yılları arasında ülkelerin insan nüfus verileri

Yıl	İnsan nüfusu					
	Türkiye	Amerika	Fransa	Güney Kore	İsrail	İtalya
2010	73 722 988	309 327 143	65 027 505	49 554 112	7 623 600	59 277 417
2011	74 724 269	311 583 481	65 342 789	49 936 638	7 765 800	59 379 449
2012	75 627 384	313 877 662	65 659 814	50 199 853	7 910 500	59 539 717
2013	76 667 864	316 059 947	65 998 685	50 428 893	8 059 500	60 233 948
2014	77 695 904	318 386 329	66 312 067	50 746 659	8 215 700	60 789 140
2015	78 741 053	320 738 994	66 548 272	51 014 947	8 380 100	60 730 582
2016	79 814 871	323 071 755	66 724 104	51 217 803	8 546 000	60 627 498
2017	80 810 525	325 122 128	66 918 020	51 361 911	8 713 300	60 536 709
2018	82 003 882	326 838 199	67 101 930	51 585 058	8 882 800	60 421 760
2019	83 154 997	328 329 953	67 248 926	51 764 822	9 054 000	59 729 081
2020	83 614 362	331 501 080	67 379 908	51 836 239	9 215 100	59 449 527
2021	84 680 273	331 893 745	67 499 343	51 744 876	9 364 000	59 066 225

EK-3. Doğrusal regresyon metodunun örnek çözümü

Bu tez çalışmasında doğrusal regresyon yapabilmek için denklemin ifadesi Eş. 1'deki gibi çıkarılmıştır.

$$P_{hayvan}(t) = at + b \quad (1)$$

a ve b ifadeleri Eş.2 ve Eş.3'te gösterildiği şekilde bulunmuştur.

$$a = \frac{\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t}) \times (P_{hayvan} - \overline{P_{hayvan}})}{\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t})^2} \quad (2)$$

$$b = \overline{P_{hayvan}} - a(\bar{t}) \quad (3)$$

Buradan hareketle;

$$\bar{t} = 2015,5$$

$$\overline{P_{sığır}} = 15\,072\,825$$

$$\overline{P_{koyun}} = 32\,659\,665$$

$$\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t}) \times (P_{sığır} - \overline{P_{sığır}}) = 83\,148\,414$$

$$\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t}) \times (P_{koyun} - \overline{P_{koyun}}) = 251\,211\,226$$

$$\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t})^2 = 143$$

Sığır için hesaplama

$$a_{sığır} = \frac{\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t}) \times (P_{sığır} - \overline{P_{sığır}})}{\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t})^2} = \frac{83\,148\,414}{143}$$

$$a_{sığır} = 581\,457$$

$$b_{sığır} = \overline{P_{sığır}} - a_{sığır}(\bar{t}) = 15\,072\,825 - 581\,457 (2015,5)$$

$$b_{sığır} = -1\,156\,854\,640$$

Sonuç olarak;

$$P_{sığır}(t) = 581457 \times t - 1156854640; R^2 = 0,91 \quad (5)$$

EK-3. (devam) Doğrusal regresyon metodunun el ile çözümü

Koyun için hesaplama

$$a_{koyun} = \frac{\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t}) \times (P_{koyun} - \overline{P_{koyun}})}{\sum_{i=1}^n (t_i - \bar{t})^2} = \frac{251\,211\,226}{143}$$

$$a_{koyun} = 1\,756\,722$$

$$b_{koyun} = \overline{P_{koyun}} - a_{koyun}(\bar{t}) = 32\,659\,665 - 1\,756\,722 (2015,5)$$

$$b_{koyun} = -3\,508\,013\,244$$

Sonuç olarak;

$$P_{koyun}(t) = 1756721 \times t - 3508013244; R^2 = 0,94 \quad (6)$$

EK-4. Türkiye'nin nüfus projeksiyonu

Çizelge 3. 2022-2030 yılları arasında Türkiye'nin nüfus projeksiyonu

Yıl	Nüfus
2022	85 911 035
2023	86 907 367
2024	87 885 571
2025	88 844 934
2026	89 784 584
2027	90 703 600
2028	91 601 117
2029	92 476 323
2030	93 328 574

EK-5. Türkiye’deki yerli firmaların yıllık biyodizel üretim kapasiteleri

Çizelge 4. 2010-2021 Türkiye yer alan firmaların bitkisel yağlardan edilen biyodizelin yon cinsinden yıllık üretim kapasiteleri

Yıl	DB Tarımsal Enerji	Aves Enerji	TBE Biyodizel Tarımsal Enerji	Kolza Biodizel	Ömer Bucak İnşaat Taahhüt	Maysa Yağ	Maks Bio Kimya	Toplam (ton)
2010	-	-	-	-	-	-	-	7 460
2011	-	-	-	-	-	-	-	11 646
2012	-	-	-	-	-	-	-	17 729
2013	-	-	-	-	-	-	-	21 876
2014	-	-	-	-	-	-	-	32 240
2015	58 707	2 982	7 497	-	-	-	30	69 216
2016	32 793	6 225	25 087	-	-	-	-	64 105
2017	44 433	5 980	14 332	440	-	419	-	65 603
2018	74 792	9 758	20 542	1 736	216	1 332	-	108 376
2019	83 712	8 019	14 431	3 856	386	7 988	-	118 391
2020	58 678	14 805	-	-	650	442	-	74 576
2021	54 543	2 322	878	746	-	905	-	59 394

Gazili olmak ayrıcalıktır